

STRESZCZENIE

Drugiego Raportu Państwowej Komisji do spraw wyjaśniania przypadków czynności skierowanych przeciwko wolności seksualnej i obyczajności wobec małoletniego poniżej lat 15

Państwowa Komisja do spraw wyjaśniania przypadków czynności skierowanych przeciwko wolności seksualnej i obyczajności wobec małoletniego poniżej lat 15

SIERPIEŃ 2022

ul. Twarda 18, 00-105 Warszawa; komisja@pkdp.gov.pl; www.pkdp.gov.pl
zgloszenie@pkdp.gov.pl (dla zgłaszających); media@pkdp.gov.pl (dla mediów)
tel. 22 699 60 52; fax 22 699 60 48

SPIIS TREŚCI

1. Słowo wstępne	4
2. Rozszerzenie kręgu odpowiedzialnych za niezgłoszenie wykorzystania seksualnego dzieci (wykładnia Sądu Najwyższego art. 240 k.k.)	6
3. Pomoc prawna dla osób skrzywdzonych	7
4. Rozeznanie możliwości zbadania zjawiska wykorzystania seksualnego dzieci	14
5. Działalność edukacyjno-prewencyjna	15
6. Sprawy zgłoszone do postępowań wyjaśniających	18
7. Realizacja rekomendacji Państwowej Komisji	24
8. Podsumowanie	27

1.

SŁOWO WSTĘPNE

W Preambule do ustawy o Państwowej Komisji zaznaczono, że *żadne działania skierowane przeciwko wolności seksualnej i obyczajności dzieci, mimo upływu lat, nie mogą być chronione tajemnicą ani nie mogą ulec zapomnieniu*. Sformułowanie to ukazuje szczególnie kontekst spraw związanych z wyjaśnianiem przypadków wykorzystania seksualnego małoletnich. Wskazane bowiem ukrywanie informacji dotyczących tego rodzaju przestępstwa jest jednym z głównych elementów mogących utrwaląć cierpienie osób skrzywdzonych. Powołanie do istnienia Państwowej Komisji stało się jednym z działań mających na celu ujawnienie informacji dotąd ukrywanych. Mowa tutaj zarówno o informacjach, które skrywane były przez np. grupy, wspólnoty bądź środowiska zawodowe, jak i o sekretach, do których zachowania zmuszane były przez szereg lat osoby, które w dzieciństwie doświadczyły przemocy seksualnej.

Drugi Raport Państwowej Komisji ukazuje kolejny rok jej merytorycznej pracy. Wiązała się ona z podjęciem konkretnych aktywności mających na celu indywidualne wsparcie osób poszkodowanych przestępstwem i wypracowanie trwałej zmiany systemowej.

W tym ostatnim obszarze Państwowa Komisja odgrywa coraz istotniejszą rolę. Mowa tutaj o inicjatywach w zakresie zarówno profesjonalnego wsparcia osób skrzywdzonych, jak i modyfikacji przepisów prawa, która utrwali właściwy kierunek społecznych zmian. Państwowa Komisja dołączyła do kluczowej obecnie dyskusji dotyczącej wyjścia z kryzysu, w jakim znajduje się psychiatria dzieci i młodzieży. W tym względzie Państwowa Komisja, jako instytucja skupiająca się na szczególnym zjawisku, ma unikalną perspektywę, pozwalającą na zwrócenie uwagi na najważniejsze obszary związane z ochroną zdrowia psychicznego dzieci.

Przestępstwa seksualne kierowane wobec dzieci rodzą emocje, które najczęściej skutkują pojawieniem się postaw oczekiwania natychmiastowych reakcji, decyzji oraz zmian. Państwowa Komisja dołącza do instytucji wymiaru sprawiedliwości, dążąc do wyjaśnienia sprawy. W odniesieniu do zmiany – pomimo słusznych oczekiwań – trzeba pamiętać, że następuje ona stopniowo. Mowa bowiem o zmianie postawy społecznej, na którą składa się w tym obszarze zarówno wiedza dotycząca przestępstwa pedofilii, jego ocena oraz zdolność do działania w sytuacji, w której podobne przestępstwo się pojawia. Już jednak teraz widzimy konkretne efekty aktywności podejmowanych przez Państwową Komisję. Przykładem mogą być m.in. zeszłoroczne wyniki badań zakończonych spraw karnych. Wnioski z przywołanych tutaj analiz stały się obiektem zainteresowania nie tylko naukowców oraz publicystów. Są one aktualnie także materiałem, który wykorzystywany jest w procesie kształcenia np. przyszłych psychologów. Także na płaszczyźnie interwencji prawnych widzimy wyraźne i trwałe zmiany. Doskonałym przykładem jest przyjęta w dniu 1 lipca 2022 r. przez Sąd Najwyższy uchwała, w której podzielono zdanie Państwowej Komisji dotyczące interpretacji art. 240 *Kodeksu karnego*. To decyzja mająca trudne do przecenienia znaczenie społeczno-prawne. Sąd Najwyższy zgodził się bowiem w pełni z prezentowanym od ponad roku przez Państwową Komisję poglądem dotyczącym tego, że zawiadomienie organu ścigania o podejrzeniu popełnienia przestępstwa pedofilii jest obowiązkiem osoby posiadającej w tym obszarze wiarygodne informacje. Nie jest istotnym jednocześnie, czy osobata uzyskała tę wiedzę w okresie, gdy powiadomienie organów ścigania miało jedynie charakter obowiązku społecznego. Milczenie w takiej sytuacji wiązać się może z pojawieniem się odpowiedzialności karnej. Uchwała ta ma kluczowe znaczenie nie tylko dla dyskusji prawnych. Jest szczególnie istotna dla osób

skrzywdzonych. Sąd Najwyższy w sposób jednoznaczny zwrócił bowiem uwagę na fakt, że milczenie o krzywdzie dziecka jest czymś nagannym, czymś naruszającym prawa osoby małoletniej.

Konieczność zmian o charakterze systemowym wymaga regularnego podnoszenia tematu przemocy, zwłaszcza ochrony dzieci przed przemocą seksualną. Państwowa Komisja, podejmując kolejne inicjatywy, nie pozwala, by temat prewencji wykorzystania seksualnego dzieci uległ społecznemu zapomnieniu. Jest to misja szczególnie trudna. Jak już bowiem wspomniano, temat przestępstwa seksualnego jest często podejmowany np. w wielu medialnych komentarzach. Jednocześnie jednak wątek ten zaskakująco szybko znika z obszaru zainteresowania, gdyż wzbudza on obawy, lęk i przerażenie. Aktywność Państwowej Komisji – także przy regularnej współpracy z mediami – polega na nieustannym przypominaniu o istotnej wadze zagadnienia troski o dzieci w kontekście zarówno profilaktyki przemocy, jak i realnego wsparcia osób skrzywdzonych.

Państwowa Komisja ma uprawnienia do działania w różnorodny sposób. Trzeba przypomnieć, że dołączona została do grona instytucji, do których można zgłosić przestępstwo wykorzystania seksualnego dziecka. Informacja ta, następnie przekazywana jest do prokuratury. To zatem działanie rozpoczynające proces, w którym Państwowa Komisja może stać się aktywnym uczestnikiem działającym w interesie osoby skrzywdzonej. Komisja wciela się *de facto* w rolę instytucji typu *watchdog*, której specyfiką jest analizowanie spraw, ich ocenianie oraz alarmowanie w chwili stwierdzenia nieprawidłowości. Szereg przedstawionych poniżej przykładów zwracać będzie uwagę na to, że monitoring prowadzonych przez Państwową Komisję spraw kierowanych do prokuratur skłania do szczególnej uwagi osoby prowadzące postępowania w tak delikatnych i niejednokrotnie skomplikowanych sprawach. Mowa tutaj nie tylko o wskazanych przez Państwową Komisję np. błędnych decyzjach osób prowadzących śledztwa. W prokuraturach pojawia się bowiem praktyka ponownej analizy materiałów dotyczących zamkniętego postępowania w przypadku zwrócenia się przez Państwową Komisję o nadesłanie akt takiego postępowania.

Warto przypomnieć, że Państwowa Komisja jest aktywnym uczestnikiem postępowań sądowych. Mowa tutaj

o występowaniu na prawach oskarżyciela posiłkowego w postępowaniach dotyczących wykorzystania seksualnego dziecka. Ta rola pozwala Państwowej Komisji być tuż obok osoby skrzywdzonej, co z kolei pozwala na poznanie, kluczowej dla wyjaśnienia sprawy, perspektyw osoby wykorzystanej seksualnie. Dzięki ustawodawcy osoba ta może więc skorzystać z merytorycznego wsparcia podmiotu specjalizującego się w wyjaśnianiu przestępstwa pedofilii. Biorąc pod uwagę salę sądową, nie można także pominąć tej aktywności Państwowej Komisji, której ostatecznym skutkiem jest decyzja Sądu Najwyższego w postaci uwzględnienia kasacji. W ciągu ostatniego roku Sąd Najwyższy dwukrotnie podzielił stanowisko Państwowej Komisji w sprawach karnych i przesłał te sprawy do powtórnego rozpatrzenia.

Wskazana powyżej aktywność odsyła nas do kolejnej płaszczyzny działań Państwowej Komisji. Mowa tutaj o działaniach edukacyjno-prewencyjnych, które w ciągu ostatniego roku pracy zwracają uwagę na istotne znaczenie wszelkich inicjatyw mogących prowadzić do systemowej zmiany. Powszechnie wskazuje się, że polskie społeczeństwo w zakresie dyskusji dotyczącej ochrony dzieci przed przestępstwem pedofilii znajduje się dwie dekady za takimi krajami, jak Niemcy czy Australia, w których szok po ukazaniu się informacji o krzywdzie, której doznały dzieci, doprowadził do trwałych i skutecznych w swej istocie zmian instytucjonalnych. Pojawienie się w naszym kraju Państwowej Komisji jest *de facto* pierwszym działaniem mającym na celu wypracowanie stałej zmiany systemowej. Państwowa Komisja poprzez swoją aktywność edukacyjno-prewencyjną ma prowadzić do społecznych zmian. Kolejny rok merytorycznej pracy zwraca uwagę na istotne w tym zakresie elementy.

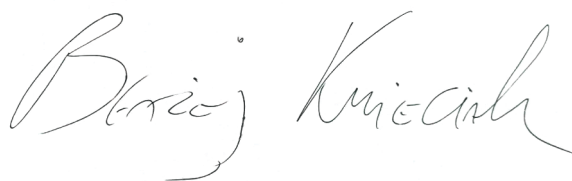
Zjawisko szeroko pojętego wykorzystywania seksualnego dzieci wzbudza zarówno bardzo duże zainteresowanie, jak i niezwykle duże obawy. Obserwując publiczną debatę na ten temat, można dojść do przekonania, że intensyfikacja dyskusji następuje w momencie, w którym ujawnione zostaną – najczęściej szokujące, informacje dotyczące przestępstwa, w którym ucierpiał dziecko. Jest to często efektem istotnej pracy dziennikarzy, gdyż dzięki opisom konkretnych przypadków i historii alarmują oni niejednokrotnie zarówno opinię publiczną, jak i odpowiednie służby. W ciągu ostatniego roku Państwowa Komisja kilkakrotnie interweniowała w podobnych zdarzeniach.

W *Drugim Raporcie* Państwowa Komisja przedstawia informacje dotyczące prac realizowanych w ciągu ostatniego roku (lipiec 2021 – lipiec 2022). W pierwszym rządzie mowa tutaj o przedstawieniu sposobów dążenia do zrealizowania rekomendacji, jakie zaprezentowano w *Raporcie Pierwszym* z 2021 r. Następnie przedstawione zostały działania prowadzone w sprawach indywidualnych oraz konkretnych efektów inicjatyw podejmowanych przez Państwową Komisję w tym obszarze. W następnych częściach przedstawione zostały działania edukacyjno-prewencyjne. Po pierwsze, zwrócono tu uwagę na inicjatywy podejmowane wraz z innymi instytucjami i organizacjami. Po drugie, ukazano zrealizowaną przez Państwową Komisję kampanię społeczną. Po trzecie, przedstawiono założenia realizowanych obecnie pierwszych w Polsce badań dotyczących rekompensat zasądzanych przez sądy cywilne osobom, które w dzieciństwie skrzywdzone zostały przestępstwem wykorzystania seksualnego. W tym też kontekście ukazane zostały działania związane z próbą poznania skali zjawiska wykorzystania seksualnego dzieci przez postawionych wysoko sprawców zwłaszcza osoby zawodowo mające kontakt z dziećmi. Państwowa Komisja w ciągu swojej pracy wielokrotnie napotykała trudności z uzyskaniem koniecznych informacji i dokumentów od posiadających je instytucji i organizacji.

Jednym z kluczowych obszarów działania Państwowej Komisji jest dokonywanie wpisu sprawców przestępstw pedofilii, których sprawy uległy przedawnieniu, do Rejestru Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym. Państwowa Komisja wielokrotnie zwracała uwagę na konieczność zmiany przepisów w tym zakresie.

W *Drugim Raporcie* poświęcono oddzielny rozdział sprawomprzedawnionym. Zaprezentowano także specyfikę przesłanych do Państwowej Komisji spraw. Wyjaśnienietych spraw w sposób gwarantujący bezpieczeństwo „osób, które jako dzieci cierpiały na skutek czynności skierowanych przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, mając na względzie ich ból, poczucie osamotnienia oraz traumatyczne przeżycia, które oddziałują również w ich dorosłym życiu”, stanowi dla Państwowej Komisji najważniejszy cel. W dniu 22 lipca 2022 r. Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej powiadomiła opinię publiczną o skierowaniu nowelizacji ustawy o Państwowej Komisji do Sejmu. Dzięki powyższemu realizacja wskazanego tutaj celu – zwłaszcza w formie prowadzenia postępowań wyjaśniających dotyczących spraw przedawnionych – staje się coraz bliższa.

Przewodniczący Państwowej Komisji
dr hab. Błażej Kmiecik

2.

ROZSZERZENIE KRĘGU ODPOWIEDZIALNYCH ZA NIEZGŁOSZENIE WYKORZYSTANIA SEKSUALNEGO DZIECI (WYKŁADNIA SN ART. 240 K.K.)

Art. 240 k.k. jest niezwykle istotnym przepisem. Dotyczy on prawnego obowiązku powiadomienia organów ścigania o szczególnych, społecznie szkodliwych przestępstwach, np.: zabójstwie, bezprawnym uwięzieniu innej osoby, wykorzystaniu seksualnym dziecka.

Państwowa Komisja nie podziela przyjętej przez Prokuraturę Krajową interpretacji znowelizowanego w 2017 r. art. 240 k.k. Interpretacja ta wyklucza możliwość odpowiedzialności karnej sprawców posiadających od 13 lipca 2017 r., a uzyskaną przed tą datą, wiarygodną wiadomość o przestępstwach przeciwko wolności seksualnej i obyczajności na szkodę dzieci poniżej 15 roku życia. Państwowa Komisja, uwzględniając opinie ekspertów prawa karnego, stoi na stanowisku, że osobom, które 13 lipca 2017 r. posiadały wiarygodną wiadomość o przygotowaniu albo usiłowaniu lub dokonaniu ww. przestępstw, może zostać przypisana odpowiedzialność karna za niezawiadomienie organów ścigania od 13 lipca 2017 r. – niezależnie od tego, kiedy weszły w posiadanie tej wiadomości.

W 2021 r. do Państwowej Komisji wpłynęły zgłoszenia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa niezawiadomienia powołanego do ścigania przestępstw organu o przypadku wykorzystania seksualnego małoletniego poniżej 15 roku życia. Jako potencjalnych sprawców zaniechani a powiadomienia organów ścigania wskazano w zgłoszeniach dwie osoby duchowne. Po wysłuchaniu pokrzywdzonego Państwowa Komisja skierowała do zastępcy Prokuratora Generalnego za-

wiadomienie o podejrzeniu popełnienia przez czterech duchownych Kościoła katolickiego przestępstwa z art. 240 §1 k.k., polegającego na zaniechaniu niezwłocznego przekazania organom ścigania w dniu 13 lipca 2017 r. wiarygodnej wiadomości o popełnieniu na szkodę ustalonego małoletniego poniżej 15 roku życia czynu zabronionego o charakterze seksualnym.

Zawiadomienie Państwowej Komisji zostało przekazane właściwej prokuraturze rejonowej. Po przeprowadzeniu wstępnych czynności sprawdzających prokurator odmówił wszczęcia śledztwa w sprawie zaistniałego przed 2017 r. niezawiadomienia organu powołanego do ścigania przestępstw o posiadaniu wiarygodnej wiadomości o dokonaniu czynu zabronionego określonego w art. 200 § 1 k.k., polegającego na obcowaniu płciowym z małoletnim poniżej lat 15 (art. 240 § 1 k.k.). Podstawą do odmowy wszczęcia śledztwa było stwierdzenie, że czyn nie zawiera znamion czynu zabronionego. W uzasadnieniu postanowienia o odmowie wszczęcia postępowania prokurator powtórzył argumentację zaprezentowaną wcześniej przez Prokuraturę Krajową. Po zapoznaniu się z treścią obu postanowień o odmowie wszczęcia śledztwa Państwowa Komisja zaskarżyła je w całości. Zażalenia zostały przekazane do właściwych miejscowo sądów rejonowych: w Kaliszu i w Żywcu oraz do Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Śródmieścia. Następnie w złożonych w toku postępowań zażaleniowych pismach Państwowa Komisja zgłosiła wnioski o rozważenie potrzeby zwrócenia się do Sądu Najwyższego z wnioskiem o rozstrzygnięcie zagad-

nienia prawnego wymagającego zasadniczej wykładni Ustawy. Wnioski Państwowej Komisji o zwrócenie się do Sądu Najwyższego zostały uwzględnione przez Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Śródmieścia i przez Sąd Rejonowy w Kaliszu. Sądy zgodziły się, że przy rozpoznaniu zażalenia Państwowej Komisji pojawiło się sformułowane w piśmie Państwowej Komisji zagadnienie prawne wymagające zasadniczej wykładni Ustawy.

Po rozpoznaniu połączonych spraw przy udziale przedstawicieli Państwowej Komisji w dniu 1 lipca 2022 r. Sąd Najwyższy powziął następującą uchwałę: *Użyty w art. 240 § 1 k.k. zwrot „mając wiarygodną wiadomość” należy rozumieć jako stan wiedzy podmiotu tego czynu w chwili jego popełnienia; termin „niezwłocznie” odnosi się nie do czasu powzięcia informacji o czynie zabronionym dodanym do katalogu przestępstw wymienionych w art. 240 § 1 k.k. przez Ustawę z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2017 r., poz. 773), ale do momentu, w którym zaktualizował się obowiązek denuncjacji, co nastąpiło w dniu 13 lipca 2017 r.; jedyną*

czynność sprawczą czynu zabronionego z art. 240 § 1 k.k. określa czasownik „niezawiadamia”.

Sąd Najwyższy przychylił się do prezentowanego w postępowaniach zażaleniowych przed sądami rejonowymi stanowiska Państwowej Komisji. Uchwała Sądu Najwyższego przesądziła o tym, że osoba, która miała wiarygodną wiadomość o czynie zabronionym przed wejściem w życie ustawy nowelizującej art. 240 § 1 k.k., miała obowiązek zawiadomienia organów ścigania niezwłocznie po 13 lipca 2017 r. W ustnym uzasadnieniu uchwały Sąd Najwyższy zaznaczył też, że choć zaniechanie zawiadomienia o czynie przeciwko wolności seksualnej dziecka nie było przed 13 lipca 2017 r. karalne, to niewątpliwie było naganne. Uznanie, że obowiązek zawiadomienia o wymienionym w art. 240 § 1 k.k. czynie nie dotyczy osób, które dowiedziały się o nim przed 13 lipca 2017 r., oznaczałoby tolerowanie ukrywania przypadków przestępstw pedofilii i mogłoby dawać sprawcom takich przestępstw poczucie bezkarności. Stanowisko Sądu Najwyższego w sprawie wykładni art. 240 § 1 k.k. oznacza urealnienie gwarantowanej w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej ochrony dzieci.

3.

POMOC PRAWNA DLA OSÓB SKRZYWDZONYCH

Uprawnienia Państwowej Komisji w postępowaniach karnych

Zgodnie z przepisami Ustawy, w postępowaniach prowadzonych przez prokuraturę lub sądy w sprawach o przestępstwa na tle seksualnym Państwowa Komisja ma prawo do:

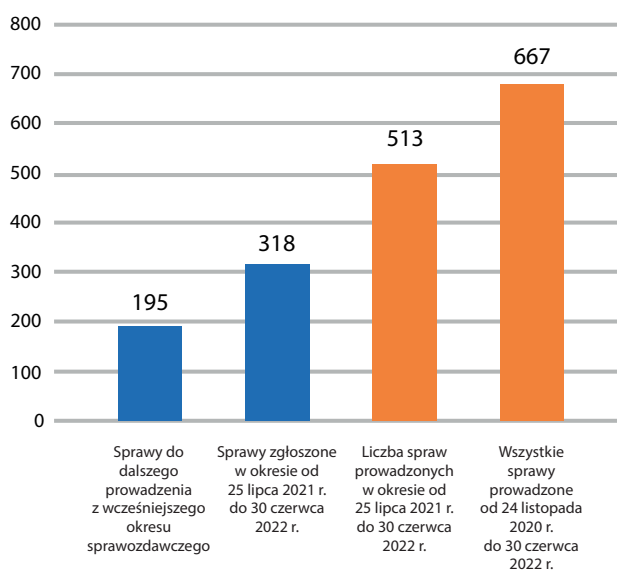
- monitorowania postępowania karnego na etapie postępowania przygotowawczego i sądowego,
- badania akt zakończonego postępowania karnego,
- udziału w postępowaniu karnym na etapie sądowym na prawach oskarżyciela posiłkowego,
- kierowania wniosków do Prokuratora Generalnego o wniesienie nadzwyczajnych środków zaskarżenia (kasacje, skargi nadzwyczajne).

Państwowa Komisja prowadziła łącznie 513 spraw, w tym 318 nowych, tj. zgłoszonych i podjętych z własnej inicjatywy o okresie od 25 lipca 2021 r. do 24 lipca 2022 r.

Sprawy prowadzone przez Państwową Komisję dotyczyły:

- zgłoszeń, które zapoczątkowały postępowanie przygotowawcze po przekazaniu ich przez Państwową Komisję prokuratorowi,
- monitorowania postępowania karnego – na etapie postępowania przygotowawczego oraz sądowego,

LICZBA SPRAW ZGŁOSZONYCH DO PAŃSTWOWEJ KOMISJI

Wykres 1. Liczba spraw zgłoszonych do Państwowej Komisji

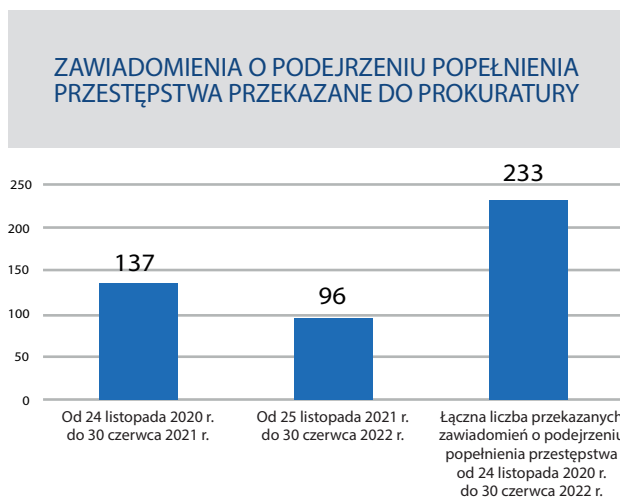
- zbadania spraw zakończonych,
- zgłoszeń o popełnieniu przestępstw wykorzystania seksualnego małoletniego poniżej lat 15, w których nastąpiło przedawnienie karalności czynu,
- zgłoszeń w tzw. sprawach różnych.

Zgłoszenia, które zapoczątkowały postępowanie przygotowawcze po przekazaniu ich przez Państwową Komisję prokuratorowi

Wśród wszystkich spraw, które wpłynęły do Państwowej Komisji w okresie sprawozdawczym, 30% stanowiły zawiadomienia dokonane na podstawie przepisu art. 22 ust. 1 Ustawy. Zgodnie z nim każde zgłoszenie o popełnieniu przestępstwa Państwowa Komisja ma obowiązek przekazać właściwej miejscowo prokuraturze. Po przekazaniu Państwowa Komisja monitoruje czynności podejmowane w toku postępowania przygotowawczego. Podkreślenia wymaga, że zgłoszenie dokonane za pośrednictwem Państwowej Komisji jest równoznaczne z zawiadomieniem organu powołanego do ścigania przestępstw.

W okresie sprawozdawczym Państwowa Komisja przekazała prokuratorowi 96 zgłoszeń, zaś od początku działalności – 233 zawiadomienia o możliwości popełnienia przestępstw na tle seksualnym na szkodę małoletnich. Spośród 96 zgłoszeń przekazanych prokuraturze 2 dotyczyły podejrzenia niezawiadomienia organów powoła-

nych do ścigania przestępstw o popełnieniu seksualnych czynów zabronionych wobec dzieci.

Wykres 2. Zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa przekazane do prokuratury przez Państwową Komisję

Monitorowanie postępowania karnego – na etapie postępowania przygotowawczego oraz sądowego

Do Państwowej Komisji zgłaszane były wnioski o monitorowanie czynności postępowań karnych, zarówno na etapie postępowania przygotowawczego, jak i postępowania sądowego. Państwowa Komisja prowadziła także czynności monitorowania w sprawach, w których postępowanie przygotowawcze zostało zapoczątkowane

przekazaniem przez nią zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa, oraz podejmowała takie działania również z urzędu (informacje o nieprawidłowościach sygnalizowane przez media). Łącznie Państwowa Komisja monitorowała postępowania karne w około 58%¹ ogółu prowadzonych spraw.

Badanie spraw zakończonych

Kompetencją Państwowej Komisji jest także badanie prawidłowości dokonanych przez prokuratora w toku postępowania przygotowawczego czynności i ocen w sprawach zakończonych decyzją merytoryczną – postanowieniem o odmowie wszczęcia postępowania oraz postanowieniem o umorzeniu postępowania. Państwowa Komisja działania te podejmowała zarówno na zgłoszony wniosek,

jak i z urzędu (informacje o nieprawidłowościach sygnalizowane przez media). Wnioski o zbadanie sprawy zakończonej zawierały prośby o weryfikację decyzji kończącej postępowanie, a także zbadanie prawidłowości sposobu procedowania. W okresie sprawozdawczym sprawy z tej kategorii stanowiły około 29% wszystkich spraw zgłoszonych i prowadzonych z urzędu przez Państwową Komisję.

¹ Ten procent uwzględnia sprawy przekazane (30%)

Zgłoszenia w tzw. sprawach różnych

W okresie sprawozdawczym do Państwowej Komisji były kierowane sprawy, które nie stanowiły zgłoszeń w rozumieniu art. 22 ust. 1 Ustawy. W sprawach tych zgłaszający poruszali ogólnie temat problemu wykorzystywania seksualnego dzieci, kierowali zapytania dotyczące zadań i kompetencji Państwowej Komisji, zwracali się o informację, w jaki sposób zgłosić do Państwowej Komisji zdarzenie przestępcze, a także jakie działania może podjąć Państwowa Komisja w ich sprawie. Do tej grupy zalicza się także korespondencję przedstawiającą poglądy autorów, w tym te na temat problemu wykorzystywania seksualnego dzieci. Część poruszanych tematów pozostaje poza ustawowymi kompetencjami Państwowej Komisji.

Wśród nich znalazły się następujące sprawy:

- a. szeroko pojęte sprawy rodzinne, w tym dotyczące sytuacji opiekuńczo-wychowawczej małoletniego

oraz – w przeważającej części – sporów rodziców o prawo do opieki i kontaktów z dzieckiem,

- b. dotyczące podejrzewania popełnienia innych przestępstw niż przestępstwo przeciwko wolności seksualnej i obyczajności na szkodę małoletniego poniżej lat 15,
- c. dotyczące przemocy seksualnej wobec osób małoletnich, które w chwili czynu ukończyły 15 lat.

Korespondencja w omawianym zakresie stanowiła około 13% ogółu spraw wpływających do Państwowej Komisji.

Sprawy podjęte przez Państwową Komisję z własnej inicjatywy (sprawy z urzędu)

Państwowa Komisja poza sprawami zgłoszonymi prowadzi także sprawy opisane w przestrzeni medialnej. W tym ostatnim przypadku źródłami danych są serwisy informacyjne, publikacje prasowe, filmowe oraz portale internetowe. W okresie sprawozdawczym Państwowa Komisja prowadziła działania z własnej inicjatywy

w 48 sprawach dotyczących czynności seksualnych skierowanych wobec małoletnich poniżej 15 roku życia. Łącznie od dnia rozpoczęcia przyjmowania zgłoszeń przez Państwową Komisję, tj. od 24 listopada 2020 r., Komisja prowadzi z urzędu 81 spraw.

Kto najczęściej zgłasza sprawy do Państwowej Komisji

Przyjmując kryterium osoby zgłaszającej zdarzenie przestępcze, polegające na seksualnym wykorzystaniu dziecka, wśród spraw, które wpłynęły do Państwowej Komisji w okresie sprawozdawczym, można wyróżnić:

- a. 54 sprawy podjęte na skutek zgłoszeń pochodzących od samych pokrzywdzonych,
- b. 78 spraw, które zostały zainicjowane przez rodziców małoletnich pokrzywdzonych,
- c. 14 spraw, w których zgłaszający/zgłaszająca to osoba spokrewniona/spowinowacona z pokrzywdzonym,

- d. 2 sprawy zainicjowane przez osoby duchowne,
- e. 5 spraw zgłoszonych przez organizacje pozarządowe,
- f. 49 spraw zgłoszonych przez osoby obce,
- g. 5 spraw zgłoszonych przez organizacje pozarządowe,
- h. 49 spraw zgłoszonych przez osoby obce,

W pozostałych 48 sprawach Państwowa Komisja podejmowała działania z urzędu, co oznacza, że nie było osoby zgłaszającej.

Przyjmując kryterium płci osoby pokrzywdzonej – 161 osób pokrzywdzonych to dziewczynki, natomiast 114 osób to chłopcy. W pozostałych przypadkach dostępne

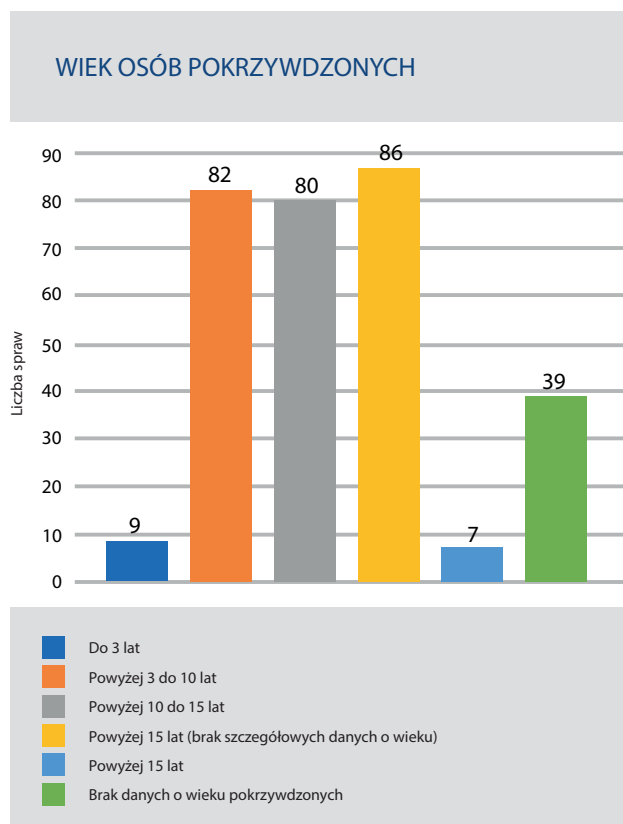
dane nie pozwoliły na ustalenie płci pokrzywdzonego. Takie sytuacje wystąpiły głównie w sprawach z zakresu cyberprzestępczości.

Kryterium podmiotowe

Według kryterium wieku pokrzywdzonych wśród zgłoszonych spraw można wyróżnić:

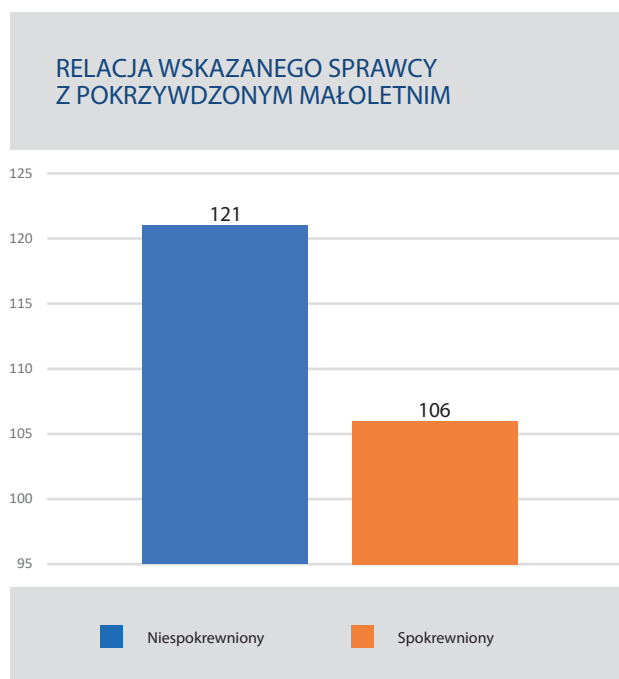
- 257 spraw (97%), w których osoby pokrzywdzone w chwili czynu zabronionego nie miały ukończonych 15 lat,
- 7 spraw (3%), w których wiek małoletnich pokrzywdzonych w chwili przestępstwa został określony na więcej niż 15 lat.

W pozostałych 54 sprawach wiek pokrzywdzonego nie był znany na etapie kierowanego do Państwowej Komisji zgłoszenia.

Wykres 3. Wiek osób pokrzywdzonych

Przy analizowaniu kryterium płci sprawcy podkreślić należy, że w zdecydowanej większości spraw (około 96% spraw zgłoszonych) wskazanymi sprawcami przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności na szkodę małoletnich poniżej lat 15 są mężczyźni (265 osób). Jako potencjalne sprawczynie wskazano 10 kobiet, tj. w około 4% spraw zgłoszonych

Wykres 4. Relacja wskazanego sprawcy z pokrzywdzonym małoletnim

Ważnym kryterium w opisie spraw, które wpłynęły do Państwowej Komisji w ramach postępowań indywidualnych, jest relacja pomiędzy dzieckiem a sprawcą wykorzystania seksualnego.

W odniesieniu do relacji pomiędzy osobą pokrzywdzoną a wskazanym sprawcą, przyjmując kryterium pokrewieństwa, około 38% spraw dotyczyło czynów popełnionych w środowisku rodzinnym lub domowym.

² W przypadku wydania prawomocnego postanowienia o odmowie wszczęcia albo o umorzeniu postępowania ze względu na przedawnienia karalności przestępstwa pedofilii, prokurator albo właściwy sąd przekazuje sprawę wraz z aktami sprawy Państwowej Komisji.

W 70 zgłoszonych sprawach jako sprawcę wskazano rodzica, w 36 – inną osobę spokrewnioną/spowinowaconą z pokrzywdzonym, w tym: rodzeństwo (4 sprawy), dziadków (16 spraw), dalszą rodzinę (16 spraw).

W 21 przypadkach podano jako domniemanych sprawców osoby niespokrewnione z dzieckiem i wcześniej mu nieznane. W 13 sprawach na etapie zgłoszenia do Państwowej Komisji nie wskazano sprawcy.

Jak wynika ze spraw, które wpłynęły w okresie sprawozdawczym do Państwowej Komisji, wśród wskazanych

sprawców niespokrewnionych, ale pozostających w relacji z małoletnim pokrzywdzonym, wymienić można m.in.: nauczycieli/wychowawców/opiekunów (9 spraw), trenerów sportowych (6 spraw), lekarzy (2 sprawy), duchownych (57 spraw), przedstawicieli innych związków wyznaniowych (5 spraw), partnerów rodzica (17 spraw), znajomych rodziny (6 spraw), sąsiadów (19 spraw).

W 31 przypadkach zgłaszający wskazał osobę sprawcy, ale na etapie zgłoszenia brak było danych dotyczących relacji łączącej osobę pokrzywdzoną i osobę wskazaną jako sprawca.

Kryterium przedmiotowe

Istotnym kryterium klasyfikującym sprawy, które wpłynęły do Państwowej Komisji w okresie sprawozdawczym, jest sposób działania osoby wskazanej jako sprawca (w tym miejsca czynu).

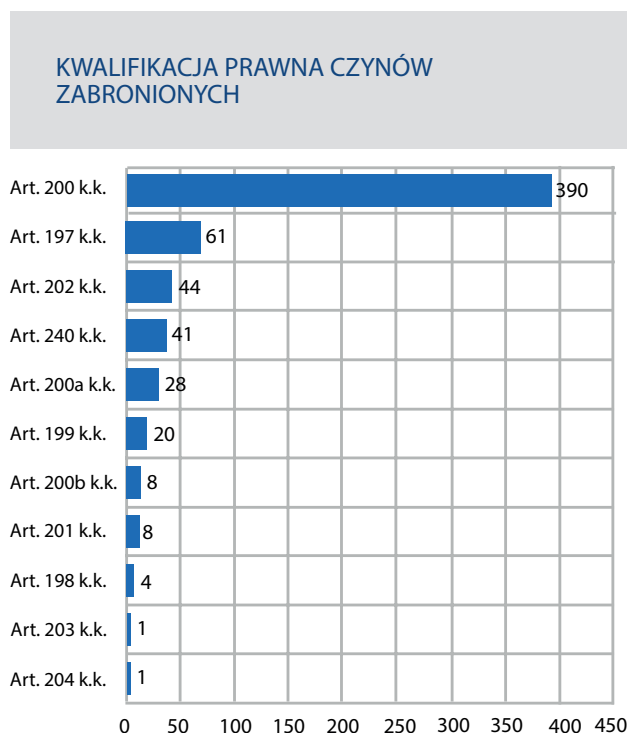
W większości spraw sprawca działał w świecie rzeczywistym, stanowiło to około 91% spraw zgłoszonych. W około 9% spraw zgłoszonych zachowania przestępcze miały miejsce w cyberprzestrzeni.

Kwalifikacja prawna czynów zabronionych przyjęta przez organ prowadzący postępowanie karne

Sprawy podjęte i prowadzone przez Państwową Komisję można podzielić, stosując kryterium kwalifikacji prawnej przyjętej przez organ procesowy prowadzący postępowanie na danym jego etapie. Poniżej przedstawiono dane liczbowe obrazujące kwalifikacje prawne przyjęte w toku postępowań karnych pozostających w zainteresowaniu Państwowej Komisji.

Państwowa Komisja w bieżącym okresie sprawozdawczym monitorowała ogółem 303 toczące się postępowania karne, w tym 66 na etapie postępowania sądowego (czytając prezentowane dane należy pamiętać, że w ramach jednej sprawy może wystąpić kilka czynów, stąd kwalifikacji prawnych jest więcej niż prowadzonych spraw).

Łącznie w 46 sprawach (pozostających w toku lub zakończonych) Państwowa Komisja zawiadomiła prokuratorów nadrzędnych o stwierdzonych przez siebie nieprawidłowościach. Spośród tych spraw w 6 sformułowany został wniosek o objęcie toczącego się postępowania

Wykres 5. Kwalifikacja prawna czynów zabronionych

zwierzchnim nadzorem służbowym, w 20 Państwowa Komisja zwróciła się o podjęcie na nowo prawomocnie zakończonego postępowania. W pozostałych 20 wskazała nieprawidłowości bez formułowania dodatkowych wniosków.

Dotychczas, zgodnie z przesłanymi Państwowej Komisji odpowiedziami, wnioski Państwowej Komisji zostały uwzględnione w 20 sprawach (w 13 sprawach prokurator wydał decyzję o podjęciu postępowania na nowo, w 3 sprawach postępowanie zostało objęte nadzorem służbowym, w jednej sprawie prokurator wydał decyzję o podjęciu postępowania na nowo i jednocześnie objął je zwierzchnim nadzorem służbowym, w 3 sprawach

prokurator nadrzędny wydał wytyczne dla podległych prokuratorów w celu wyeliminowania nieprawidłowości w kolejnych postępowaniach).

W okresie sprawozdawczym Państwowa Komisja prowadziła czynności monitorujące postępowanie sądowe w 66 sprawach.

Sprawy prawomocnie zakończone Państwowa Komisja bada zarówno na etapie postępowania przygotowawczego, jak i postępowania sądowego. W 46 sprawach, po skierowaniu przez Państwową Komisję wniosku o udostępnienie akt, prokuratorzy podjęli decyzję o uzupełnieniu zakończonych uprzednio postępowań.

Udział Państwowej Komisji na prawach oskarżyciela posiłkowego w sądowym procesie karnym

W bieżącym okresie sprawozdawczym Państwowa Komisja zgłosiła swój udział na prawach oskarżyciela posiłkowego w 12 postępowaniach toczących się przed sądem. Łącznie od 24 listopada 2020 r. do 30 czerwca 2022 r. w takim charakterze Państwowa Komisja występowała w 15 sprawach. Należy podkreślić, że Państwowa Komisja działa wyłącznie za zgodą pokrzywdzonego lub jego przedstawiciela.

Status spraw: w jednej ze spraw postępowanie zostało zakończone prawomocnym wyrokiem, w trzech – wyrok jest nieprawomocny. W odniesieniu do czterech spraw trwa postępowanie przed sądem drugiej instancji. W dwóch z nich Państwowa Komisja złożyła apelację od wyroku sądu pierwszej instancji, w dwóch pozostałych przystąpiła do sprawy na prawach oskarżyciela posiłkowego na etapie postępowania odwoławczego.

W każdej sprawie, w której doszło do skazania sprawcy za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej wobec małoletniego poniżej lat 15, Państwowa Komisja, działając na prawach oskarżyciela posiłkowego, składała wniosek o orzeczenie obowiązku naprawienia szkody czy zadośćuczynienia za doznane przez pokrzywdzonego krzywdy. We wszystkich zakończonych wyrokiem skazującym postępowaniach sąd uwzględnił wniosek Państwowej Komisji w tym przedmiocie.

Udział Państwowej Komisji w postępowaniu cywilnym w charakterze osoby zaufania.

W postępowaniu cywilnym Państwowa Komisja nie może zgłosić udziału na prawach strony, gdyż nie przewidują tego przepisy Ustawy ani procedury cywilne. Jednakże w okresie sprawozdawczym Państwowa Komisja, w odpowiedzi na wniosek poszkodowanego, bierze udział w jednym postępowaniu cywilnym w charakterze osoby zaufania.

Wnioski do Prokuratora Generalnego o wniesienie skargi nadzwyczajnej albo kasacji od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawach przestępstw seksualnych na szkodę dzieci do 15 roku życia.

Od dnia rozpoczęcia przyjmowania zgłoszeń, tj. 24 listopada 2020 r., Państwowa Komisja wniosła do Ministra Sprawiedliwości oraz Prokuratora Generalnego łącznie 7 wniosków, w tym w bieżącym okresie sprawozdawczym – 5 wniosków (3 wnioski o wniesienie kasacji oraz 2 wnioski o wniesienie skargi nadzwyczajnej).

Dwa wnioski o wniesienie kasacji dotyczyły wyroków skazujących, a jeden – postanowienia sądu rejonowego w przedmiocie rozpoznania zażalenia na decyzję prokuratora o umorzeniu śledztwa.

Do chwili obecnej 2 wnioski o kasację, wniesione z inicjatywy Państwowej Komisji przez Prokuratora Generalnego, zostały rozpoznane przez Sąd Najwyższy. W obu przypadkach Sąd Najwyższy podzielił argu-

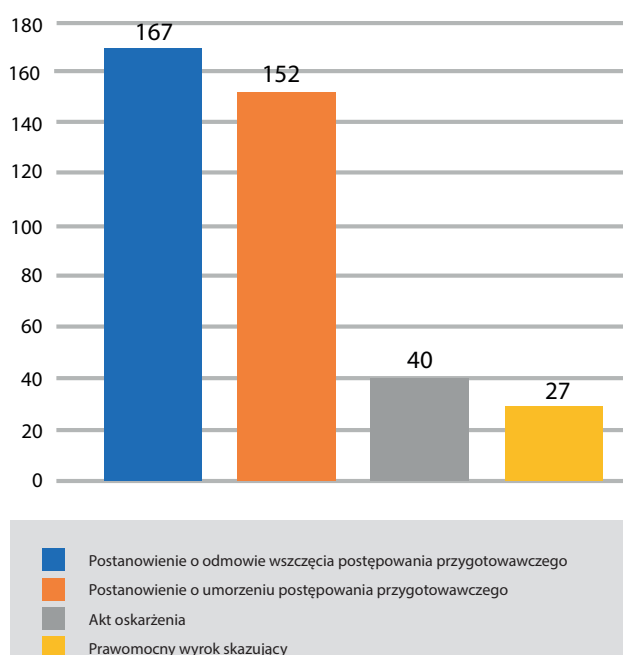
mentację zawartą we wnioskach Państwowej Komisji o wniesienie kasacji i uchylił zaskarżone wyroki, przekazując sprawy sądom rejonowym do ponownego rozpoznania.

Decyzje merytoryczne prokuratora i sądu w sprawach monitorowanych przez Państwową Komisję

Spośród wszystkich spraw zgłoszonych lub podjętych z urzędu przez Państwową Komisję prokurator lub sąd wydali następujące decyzje merytoryczne:

- odmowa wszczęcia postępowania przygotowawczego – w 167 sprawach, w tym z powodu przedawnienia karalności czynu – w 95,
- umorzenie postępowania przygotowawczego – w 152 sprawach, w tym z powodu przedawnienia karalności czynu – w 61,
- aktoskarżenia – w 40 sprawach,
- prawomocny wyrok skazujący – w 27 sprawach.

DECYZJE MERYTORYCZNE PROKURATURY I SĄDÓW W SPRAWACH MONITOROWANYCH PRZEZ PAŃSTWOWĄ KOMISJĘ

Wykres 6. Decyzje merytoryczne prokuratury i sądów w sprawach monitorowanych przez Państwową Komisję

Najczęściej przyjętą przez prokuratora podstawą prawną decyzji o odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego było przedawnienie karalności czynów. Na drugim miejscu znalazło się stwierdzenie, że czyn nie zawiera znamion czynu zabronionego albo że ustawa stanowi, że sprawca nie popełnia przestępstwa. Na kolejnym miejscu – uznanie, że czynu nie popełniono albo że brak jest danych dostatecznie uzasadniających jego popełnienie.

Najczęściej przyjmowaną podstawą prawną decyzji o umorzeniu postępowania przygotowawczego było przyjęcie, że czynu nie popełniono albo że brak jest danych dostatecznie uzasadniających jego popełnienie oraz stwierdzenie przedawnienia karalności czynu. Kolejną przesłanką umorzeń był brak znamion czynu zabronionego albo przyjęcie, że sprawca nie popełnia przestępstwa.

Nieprawidłowości stwierdzone przez Państwową Komisję w toku badania postępowań przygotowawczych.

Wśród najważniejszych lub powtarzających się należy wskazać następujące uchybienia:

- w zakresie reprezentacji małoletniego pokrzywdzonego,
- w zakresie niewyczerpania inicjatywy dowodowej,
- w zakresie opieszałości w podejmowaniu czynności procesowych,
- w zakresie kwalifikacji prawnej czynu zabronionego osoby wskazanej jako sprawca,
- w zakresie przyczyn lub doboru podstaw prawnych umorzenia,
- w zakresie doręczenia decyzji procesowej.

4.

ROZESZNANIE MOŻLIWOŚCI ZBADANIA ZJAWISKA WYKORZYSTANIA SEKSUALNEGO DZIECI

Badanie kolejnych kontekstów zjawiska wykorzystania seksualnego dzieci jest procesem długotrwałym, który wymaga określenia obszarów wzbudzających szczególne zainteresowanie badawcze. Konieczna jest wstępna ocena aktualnego stanu faktycznego oraz formalnego, w tym przypadku dotyczącego zwłaszcza działań podejmowanych przez podmioty oraz organizacje, które mają kontakt z osobami małoletnimi ze względów zawodowych. W ostatnim okresie sprawozdawczym, tj. między 1 lipca 2021 r. a lipca 2022 r. Państwowa Komisja wielokrotnie występowała do instytucji oraz organizacji, których pracownicy, reprezentanci lub też osoby związane z nimi w innej formie, mogą mieć kontakt z dziećmi poniżej 15 roku życia. Omawiane wystąpienia podzielić można na dwie zasadnicze grupy.

Mowa tutaj o:

- Instytucjach i organizacjach, których przedstawiciele/pracownicy mają na co dzień zawodowy

kontakt z dziećmi. Wystąpienia pisemne z pytaniami skierowano do środowisk: nauczycieli, sportowców, harcerzy, lekarzy, pielęgniarek, delegatów zakonnych ds. ochrony dzieci i młodzieży, artystów oraz chrześcijańskich związków wyznaniowych. Pytania dotyczyły zarejestrowanych przypadków wykorzystania seksualnego dzieci, wdrożonego postępowania, procedur reagowania stosowanych w tych sytuacjach oraz rodzaju działań profilaktycznych.

- Ekspertach pracujących z osobami, które doświadczyły w dzieciństwie wykorzystania seksualnego, bądź też ze sprawcami przestępstwa pedofilii. Wystąpienia pisemne z pytaniami skierowano do: ośrodków zdrowia psychicznego – szpitali, poradni, Rzeczników Praw Pacjenta Szpitala Psychiatrycznego, seksuologów. Pytania dotyczyły najważniejszych problemów, z którymi się stykają w swojej pracy.

Wstępne wnioski z uzyskanych odpowiedzi

Wstępna ocena sytuacji, którą możemy zaobserwować w wyniku podjętych działań i uzyskanych odpowiedzi, pozwala na sformułowanie następujących uwag:

- W udzielane Państwowej Komisji odpowiedzi różnią się responsywnością. Z jednej strony mamy np. kuratoria oświaty, izby pielęgniarskie oraz

kuratoria oświaty, które w znacznej większości udzieliły odpowiedzi na zadane pytania. Z drugiej strony tylko nieliczne związki sportowe, organizacje harcerskie, zakonni delegaci czy związki artystów wystosowały do Państwowej Komisji odpowiedzi.

- Problematyka wykorzystania seksualnego dzieci nie znalazła się w obszarze zainteresowania części organów odpowiedzialności dyscyplinarnej, np. we wszystkich odpowiedziach uzyskanych od środowiska lekarskiego pojawiła się informacja, z której wynika, że od 2017 r. sądy lekarskie ani razu nie zajmowały się wyjaśnianiem naruszenia zasad etycznych przez lekarza w związku z podejrzeniem wykorzystania seksualnego osoby poniżej lat 15. Sprawy takie są jednakże obecne w mediach. Także Państwowa Komisja prowadzi sprawy dotyczące przedstawicieli tej grupy zawodowej.
- Konieczne jest zastosowanie odmiennej metodologii badań w stosunku do części instytucji i organizacji. Inna forma aktywności analitycznej dotyczyć będzie np. analizy akt postępowania dyscyplinarnego nauczycieli, inne działania muszą zostać podjęte m.in. ze względu na to, że większość związków harcerskich nie odpowiedziała na zadane przez Państwową Komisję pytania.

- Pojawia się pytanie dotyczące skutecznych narzędzi badawczych wobec instytucji, które odmawiają przekazania dokumentów do badań. Przykładowo Stolica Apostolska oczekuje podjęcia działań prawno-międzynarodowych w każdej ze spraw, które są przedmiotem zainteresowania organu sądowego. Stanowisko to realnie utrudnia zebranie materiału badawczego. Aktualnie kluczowe wydaje się stworzenie w Polsce niezależnego, wewnątrzkościelnego gremium, które, posiadając stosowne umocowanie prawne (wsparte przez np. zewnętrznych ekspertów), przeanalizuje sposób reagowania w przeszłości przez odpowiednie instytucje kościelne oraz ich przedstawicieli na sprawy związane z wykorzystywaniem seksualnym dzieci.
- W kontekście działań związków wyznaniowych należy podkreślić konieczność dalszych pogłębionych analiz przypadków wykorzystania seksualnego dzieci, których dopuścili się przedstawiciele innych niż katolicka wspólnot chrześcijańskich/religijnych. Zagadnienie to nie spotkało się jak dotąd z należytym zainteresowaniem badawczym.

5.

DZIAŁALNOŚĆ EDUKACYJNO-PREWENCYJNA

Państwowa Komisja w przeciągu kolejnego roku swojej działalności podjęła szeroko zakrojone działania w zakresie edukacji dotyczącej problemu wykorzystywania seksualnego oraz prewencji przestępczości seksualnej wobec dzieci i młodzieży. Część podjętych działań dedykowana jest społecznościom lokalnym, część kierowana jest do określonych grup społecznych, pozostałe natomiast obejmują

całość społeczeństwa, jak również dotyczą współpracy międzynarodowej. Tak szeroki zakres działań jest wynikiem prac, szczególnie prac badawczych, podjętych we wczesnych etapach funkcjonowania Państwowej Komisji i stanowi odpowiedź na wykryte wówczas problemy, jak i nowo ujawnione wyzwania.

Pierwsza kampania społeczna pt. *#RozmawiajReaguj*

Opierając się na wynikach badań aktowych prezentowanych w *Pierwszym Raporcie* z 2021 r., Państwowa Komisja przeprowadziła kampanię społeczną, której celem było uświadomienie dorosłych mających kontakt z dziećmi, że dziecko wykorzystane seksualnie nigdy nie jest winne tego, co się stało, a odpowiedzialność zawsze, w 100%, leży po stronie sprawcy. Kampania została przeprowadzona pod hasłem *#RozmawiajReaguj* i skierowana była do wszystkich dorosłych mających kontakt z dziećmi, zwłaszcza do dorosłych pochodzących z miast do 50 tys. mieszkańców oraz ze wsi. Główny przekaz dotyczył tego, że właściwa reakcja dorosłych po ujawnieniu wy-

korzystania seksualnego jest kluczowa dla zmniejszenia traumy dziecka.

Kampania została przeprowadzona w internecie w grudniu 2021 r. oraz w maju 2022 r. Łącznie trwała w 2021 r. 7 dni oraz 21 dni w maju 2022 r. W tym okresie banery kampanii wyświetliły się ponad 23 mln razy. Widoczność kampanii w grudniu 2021 r. była wyższa od średniej rynkowej i kształtowała się na poziomie 63,4%. Kampania realizowana w dniach 9–29 maja jako główne założenie przyjęła liczbę wyświetleń na poziomie 7 mln. Po 21 dniach osiągnięto 9 374 284 wyświetleń.

Szeroko zakrojone szkolenia profilaktyczno-prewencyjne

Państwowa Komisja zdecydowała o objęciu szkoleniem w dziedzinie profilaktyki wykorzystania seksualnego gminy wiejskie, miejskie i miejsko-wiejskie. Do uczestniczenia w szkoleniu będą zapraszani lokalni liderzy, m.in.: przedstawiciele lokalnych samorządów i organizacji pozarządowych, kobiety z kół gospodyń wiejskich, mężczyźni z ochotniczych straży pożarnych i inne osoby. Dobór uczestników wynika z przekonania, że właśnie te osoby, z uwagi na autorytet i zaufanie społeczne, mogą stać się skuteczne w działaniach na rzecz ochrony dzieci podejmowanych przez małe społeczności.

Podczas planowanego szkolenia uczestnicy zapoznają się z podstawowymi zagadnieniami dotyczącymi wykorzystywania seksualnego dzieci. Celem szkolenia jest przede wszystkim uwrażliwienie na krzywdę dzieci i wzrost odpowiedzialności za ich los wśród dorosłych mieszkańców małych miast i wsi. Są to środowiska, w których według danych z Pierwszego Raportu Państwowej Komisji najczęściej dochodzi do wykorzystywania seksualnego nieletnich.

W ramach prac edukacyjnych przygotowywane są broszury, dzięki którym będzie można dotrzeć z treściami informacyjnymi, edukacyjnymi i prewencyjnymi do bardzo dużej liczby odbiorców. Broszury te będą dystrybuowane w placówkach szkolno-wychowawczych, ochrony zdrowia, ośrodkach pomocy społecznej i komisariatach policji na terenach wiejskich oraz w miastach poniżej 50 tys. mieszkańców. Broszura psychoedukacyjna skierowana będzie w założeniu głównie do rodziców, opiekunów oraz pracowników. Zostaną w niej opisane poszczególne rodzaje przestępstw seksualnych wobec dzieci, symptomy wykorzystywania seksualnego oraz formy pomocy, którymi należy otoczyć dziecko w przypadku podejrzenia popełnienia w stosunku do niego przestępstwa. Równocześnie powstaje druga broszura, w której w prostej formie graficznej zawarte zostaną treści dotyczące kompetencji, zakresu działań oraz oferowanego przez Państwową Komisję wsparcia.

Współpraca z Ministerstwem Sprawiedliwości

Państwowa Komisja brała udział w spotkaniu inauguracyjnym pracy Zespołu ds. Przeciwdziałania Przestępczości przeciwko Wolności Seksualnej i Obyczajności przy Ministerstwie Sprawiedliwości, które miało miejsce w listopadzie 2021 r. Od tego czasu Państwowa Komisja uczestniczyła we wszystkich obradach i angażuje się w prowadzone przez niego prace.

Państwowa Komisja podczas obrad zespołu wielokrotnie zgłaszała projekty dotyczące: konieczności zwiększenia ochrony praw osób małoletnich w przypadku nowych typów przestępstw, takich jak upublicznienie nagiego wizerunku dziecka w celu zaspokojenia seksualnego siebie lub innej osoby oraz nawiązywanie kontaktu z małoletnim przez sieć telekomunikacyjną lub internet w celu wykorzystywania seksualnego małoletniego wyłącznie w cyberprzestrzeni. Państwowa Komisja podnosiła również takie zagadnienia, jak: nadanie priorytetowego charakteru sprawom karnym dotyczącym wykorzystywania seksualnego dzieci, obli-

toryjność przydzielana adwokata pokrzywdzonemu, przyspieszenia trybu rozpatrywania wniosków procesowych, w tym powoływania kuratora dla małoletniego pokrzywdzonego, obowiązkowość seksuologicznego opiniowania sprawców przestępstw seksualnych wobec dzieci i kierowania sprawców przestępstw seksualnych dokonywanych pod wpływem alkoholu na terapię uzależnień, organizowanie szkoleń i dopuszczanie do specjalistycznych kursów biegłych opiniujących w sprawach karnych, podnoszenie kwalifikacji prawników w zakresie znajomości problemu i skutków wykorzystania seksualnego dzieci.

Dotychczas w ramach obrad Zespołu odbyły się trzy spotkania. Powstało kilka dokumentów podsumowujących jego prace i zawierających plan działań na przyszłość. We wszystkich pracach czynny udział biorą przedstawiciele Państwowej Komisji, czuwający nad uwzględnieniem licznych postulowanych zamian i rekomendacji opublikowanych w *Pierwszym Raporcie* Państwowej Komisji.

Współpraca z Ministerstwem Sportu i Turystyki

Współpraca z organizacjami podlegającymi kontroli Ministerstwa Sportu i Turystyki została zapoczątkowana 7 września 2021 r., kiedy to Państwowa Komisja wystąpiła z zapytaniem do 68 polskich związków sportowych o wprowadzone procedury przeciwdziałania przemocy seksualnej wobec dzieci oraz liczbie wykrytych przypadków przestępstw wykorzystania seksualnego małoletniego poniżej lat 15. Na zapytanie Państwowej Komisji do 10 maja 2022 r. odpowiedziały 24 polskie związki sportowe. Po wstępnej analizie uzyskanego materiału Państwowa Komisja uznała za konieczne nawiązanie współpracy z Ministerstwem Sportu i Turystyki. Członkowie Państwowej Komisji spotkali się dwukrotnie z przedstawicielami Ministerstwa, dzięki czemu utworzono międzyinstytucjonalny zespół roboczy.

Współpraca z Ministerstwem Sportu i Turystyki obejmuje strategiczne obszary działań oraz możliwości wzmocnienia systemu ochrony dzieci w sporcie na drodze ustawodawczej oraz zmiany w zakresie przyjętych przez polskie związki sportowe dobrych praktyk. Państwowa Komisja przedstawiła swoją propozycję zmian do *Kodeksu dobrego zarządzania dla polskich związków sportowych*. Została także zaproszona do zgłoszenia poprawek do planowanej nowelizacji ustawy o sporcie. Dalsza współpraca Państwowej Komisji z Instytutem Sportu obejmuje przygotowanie wspólnych badań naukowych dotyczących skali wykorzystywania seksualnego dzieci w obszarze sportu w Polsce.

Kontakty międzynarodowe dotyczące prewencji wobec potencjalnych sprawców

Państwowa Komisja w toku prowadzonych analiz zagranicznych strategii zwalczania problemu wykorzystywania seksualnego dzieci za szczególnie interesujące rozwiązanie uznała jeden z projektów niemieckich, dlatego skontaktowała się z przedstawicielem Uniwersytetu Medycznego Charite w Berlinie, zarządzającego samopomocową platformą Troubled Desire (reine Selbsthilfeplattform). Platforma przeznaczona jest do autodiagnozy osób, które rozpoznają i odczuwają u siebie zainteresowanie seksualne dziećmi i młodocianymi, a jej nadrzędnym celem jest zminimalizowanie ryzyka dokonywania przestępstw seksualnych wobec dzieci oraz pomaganie osobom zainteresowanym seksualnie dziećmi tak, aby popęd nie był realizowany poprzez zaburzone zachowania seksualne.

Państwowa Komisja skierowała do zespołu Charite pytania dotyczące finansowania wsparcia psychologicznego i tego, kto może je uzyskać, jak dokładnie wygląda

procedura wsparcia i zastosowane metody oraz jakie są możliwe efekty korzystania z platformy. Z uzyskanej od przedstawiciela Charite odpowiedzi wynika, że platforma nie jest finansowana z ubezpieczenia zdrowotnego, zainteresowane osoby powinny same (we własnym zakresie) skontaktować się z terapeutą. Zgodnie z informacją, którą Państwowa Komisja 2 marca 2022 r. otrzymała drogą mailową od Charite prawdopodobnie jeszcze w tym roku pojawi się polska wersja językowa strony. Analizując materiał pozyskany od przedstawiciela Charite i treści zawarte na samej platformie, Państwowa Komisja rozważa możliwość stworzenia podobnych narzędzi pomocowych skierowanych do potencjalnych sprawców przemocy seksualnej, które ułatwiłyby im dostęp do specjalistycznej pomocy i pomogły powstrzymać się od realizacji popędu. Obecnie trwają konsultacje z zajmującymi się tą problematyką w Polsce specjalistami, zmierzające do rozeznania możliwych form adaptacji tego pomysłu do polskich warunków.

Udział w 47 Zjeździe Psychiatrów Polskich: „Gdy nauka spotyka się z praktyką”

Państwowa Komisja wzięła czynny udział w 47 Zjeździe Psychiatrów Polskich, który odbył się na Uniwersytecie Medycznym w Łodzi w dniach 8–11 czerwca 2022 r., pod patronatem Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego. Wystąpienie Państwowej Komisji skupione było wokół możliwości pomocy, jaką może ona zaoferować zarówno pacjentom dotkniętym traumą wykorzystania seksualnego w dzieciństwie, jak i pracującym z nimi specjalistom.

Przedstawiono też istotne dla środowiska wyniki badań Państwowej Komisji dotyczące profilu sprawców skazanych za wykorzystanie seksualne dzieci, wybranych procedur sądowych oraz wynikających z tych badań rekomendacji. Dane pochodzą z badań przestępczości seksualnej na szkodę dzieci poniżej lat 15 w Polsce, przeprowadzonych przez Państwową Komisję na podstawie akt zakończonych postępowań karnych z lat 2017–2020.

Środki kompensacyjne

Ze zleconego przez Państwową Komisję badania opinii Polaków wobec zjawiska wykorzystania seksualnego (FC-BOS 2021) wynika, że 90% badanych respondentów uważa, iż na podstawie wyroku skazującego w sprawie wykorzystania seksualnego dziecka pokrzywdzony powinien otrzymać zadośćuczynienie lub odszkodowanie ze strony sprawcy. W odpowiedzi na tak wyrażone potrzeby społeczne, ale przede wszystkim ze względu na dobro samych pokrzywdzonych Państwowa Komisja w 2021 r. rozpoczęła kolejny etap prac badawczych dotyczących środków kompensacyjnych na podstawie akt sądów rejonowych i okręgowych wydziałów cywilnych. Jest to kolejny etap badania tego zagadnienia, gdyż w pierwszym roku swojej działalności Państwowa Komisja dokonała analizy skali przyznawanych zadośćuczynień, odszkodowań i nawiązek w sprawach karnych. Głównymi źródłami danych do badań są: analiza akt spraw cywilnych oraz dane z ministerialnego Funduszu Sprawiedliwości i finansowanych z tego funduszu ośrodków pomocy oso-

bom pokrzywdzonym przestępstwem. Celem badań jest sprawdzenie, m.in., jakie kwoty trafiają do osób, które doświadczyły wykorzystania seksualnego jako dzieci.

Państwowa Komisja w ramach badania tego zagadnienia wystosowała pytania do Funduszu Sprawiedliwości, do ośrodków pomocy pokrzywdzonym finansowanych z tego Funduszu, zbadała rozwiązania wprowadzone w innych krajach oraz wysłała zapytania do wszystkich wydziałów cywilnych sądów rejonowych i okręgowych w Polsce z prośbą o informację, ile spraw o przyznanie środków kompensacyjnych z tytułu wykorzystania seksualnego dzieci zostało rozpatrzonych pozytywnie w ostatnich pięciu latach. Zwróciła się również z prośbą o przysłanie akt tych spraw. Analizy akt prowadzone są w modelu mieszanym (mixed method), a wyniki zostaną opublikowane w najbliższych miesiącach w raporcie merytorycznym.

6.

SPRAWY ZGŁOSZONE DO POSTĘPOWAŃ WYJAŚNIAJĄCYCH

1. Wybrane cechy postępowań wyjaśniających

a. Jedynym warunkiem wszczęcia postępowania wyjaśniającego jest prawomocne zakończenie postępowania karnego ze względu na przedawnienie karalności oraz przedstawienie akt sprawy do Państwowej Komisji.

b. W Ustawie nie przewidziano ograniczeń odnoszących się do okresu popełnienia przestępstw, czy też przedawnienia ich karalności, co oznacza, że przedmiotem postępowań wyjaśniających mogą być czyny niezależnie od tego, kiedy je popełniono i kiedy ich karalność uległa przedawnieniu.

Jedna z przekazanych do Państwowej Komisji spraw dotyczy czynu popełnionego w 1961 r. Zawiadomienie o nim miało miejsce w 2020 r., tj. po upływie 49 lat od daty przedawnienia jego karalności. Jest to jednocześnie – spośród znanych Państwowej Komisji – najdawniej popełnione przestępstwo i najwcześniej przedawnione.

c. Postępowania wyjaśniające są podejmowane i prowadzone z urzędu. Prokurator albo właściwy sąd mają obowiązek przekazania prawomocnego postanowienia o odmowie wszczęcia albo o umorzeniu postępowania ze względu na przedawnienie karalności wraz z aktami sprawy.

Kluczowe jest, aby w ogóle zawiadomić organy ścigania lub Państwową Komisję o zaistnieniu przestępstwa. Jest to – co do zasady – jedyna czynność, jaką musi podjąć osoba poszkodowana albo inna osoba

mająca wiedzę o przestępstwie, aby w przyszłości prowadzone było postępowanie wyjaśniające.

Pozostałe czynności prowadzone są przez prokuraturę albo właściwy sąd, a w razie prawomocnego zakończenia przez nie postępowania, ze względu na przedawnienie karalności przestępstwa, przez Państwową Komisję.

Dzięki powyższemu na osobie poszkodowanej nie spoczywa ciężar udowodnienia, że osoba wskazana jako sprawca dopuściła się względem niej nadużycia seksualnego, co z różnych względów może być dla niej niezwykle uciążliwe, zwłaszcza w kontekście odtwarzania traumatycznych zdarzeń z przeszłości. Państwowa Komisja ma możliwość w sposób znaczący uzupełnić materiał dowodowy znajdujących się w przekazanych przez prokuratora lub właściwy sąd aktach sprawy, który w wielu przypadkach jest skąpy – zwłaszcza dotyczy to sytuacji, kiedy w ogóle odmówiono wszczęcia śledztwa.

Zebrany przez prokuratora lub właściwy sąd materiał dowodowy może podlegać odmiennej ocenie w ramach postępowania wyjaśniającego prowadzonego przez Państwową Komisję, zwłaszcza po przeprowadzeniu przez nią dodatkowych czynności i uzupełnieniu tego materiału dowodowego.

d. Odmowa przez osobę wskazaną jako sprawcę udziału w czynnościach podejmowanych w postępowaniu wyjaśniającym nie stanowi przeszkody do wydania

przez Państwową Komisję postanowienia o wpisie w Rejestrze Sprawców Przestępstw, jeżeli pozostałe zebrane materiały dowodowe dają do tego podstawę. Nie ma więc obaw o to, że osoba wskazana jako sprawca swoimi działaniami bądź zaniechaniami będzie celowo przewlekać postępowanie wyjaśniające.

- e. Ani wiek osoby poszkodowanej, ani jej śmierć nie zamykają możliwości prowadzenia postępowania przez Państwową Komisję. Innymi słowy, śmierć osoby poszkodowanej nie zamyka drogi do prowadzenia postępowania wyjaśniającego.

Analiza wpływających do Państwowej Komisji spraw pokazuje, że osoby poszkodowane są w różnym wieku – od 28 do 73 roku życia. Najliczniejszą grupę wśród poszkodowanych stanowią osoby pomiędzy 30 a 39 rokiem życia. Najstarsza osoba poszkodowana ma 73 lata, a zgłoszenia dokonała w wieku 71 lat, po upływie 59 lat od czynu. Z analizy akt wynika również, że najkrótszy czas, jaki upłynął od uzyskania przez osobę poszkodowaną pełnoletniości do zgłoszenia przestępstwa, to ponad 6 lat, natomiast najdłuższy czas to ponad 53 lata.

Śmierć osoby poszkodowanej, nawet przed dokonaniem samego zgłoszenia, nie uniemożliwia prowadzenia postępowania wyjaśniającego i wydania postanowienia o wpisie w Rejestrze. Z analizy akt przeprowadzonej przez Państwową Komisję wynika, że w dwóch sprawach nastąpiła śmierć osoby poszkodowanej. W jednej z nich śmierć osoby poszkodowanej miała miejsce jeszcze przed wydaniem postanowienia w przedmiocie umorzenia postępowania, a do zawiadomienia organów ścigania doszło po 10 latach od jej śmierci. W drugiej sprawie śmierć poszkodowanego miała miejsce po kilku miesiącach od złożenia zawiadomienia do organów ścigania, ale przed prawomoc-

nym zakończeniem postępowania. Sprawa została przekazana do Państwowej Komisji po upływie ponad 2 lat od śmierci osoby poszkodowanej.

- f. Wiadomości uzyskane w toku wysłuchań stanowią tajemnicę prawnie chronioną, a wysłuchania będą wyłącznie odbywać się na posiedzeniach zamkniętych bez udziału osób postronnych. Czynności z udziałem zaproszonych osób oraz ich dane osobowe nie zostaną opublikowane i ujawnione osobom postronnym. W sprawach, w których nastąpi wpis do Rejestru, dane osoby poszkodowanej nie zostaną w nim ujawnione. Postanowienie o wpisie zostanie bowiem przekazane do Biura Informacyjnego Krajowego Rejestru Karnego po uprzednim dokonaniu anonimizacji danych osoby poszkodowanej.

Powadzenie postępowań korporacyjnych, w tym dyscyplinarnych, nie ma wpływu na prowadzenie przez Państwową Komisję postępowań wyjaśniających. Wszczęcie postępowania wyjaśniającego jest niezależne od tego, czy w konkretnej sprawie prowadzone było takie postępowanie.

- g. Państwowa Komisja w żadnym zakresie nie jest związana rozstrzygnięciem organów dyscyplinarnych. Prowadzone postępowania dyscyplinarne oraz wydane rozstrzygnięcia nie stanowią przeszkody do prowadzenia postępowań wyjaśniających. Postępowania przed Państwową Komisją mogą być prowadzone niezależnie od postępowań dyscyplinarnych nie wpływają na nie także etap postępowań dyscyplinarnych czy zapadłe w ich toku rozstrzygnięcia.

Analiza spraw, które wpłynęły do Państwowej Komisji, wskazuje, że spośród 122 spraw – 53 sprawy dotyczyły postępowań kościelnych, w 2 sprawach toczyło się inne postępowanie dyscyplinarne.

2. Postępowania wyjaśniające przedawnienie roszczeń o naprawienie szkody

- a. Roszczenia o naprawienie wyrządzonych przestępstwem szkód podlegają przedawnieniu. Możliwość przedawnienia roszczenia wymaga od uprawnionego do jego dochodzenia zachowania staranności i podjęcia w swoim interesie działań, które uniemożliwią przedawnienie, zwłaszcza wymaga

wniesienia w odpowiednim terminie pozwu o zapłatę.

- b. Przedawnienie szkód na osobie następuje po upływie trzech lat od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie zobowiązanej do jej naprawienia.

- c. Jeżeli szkoda w postaci zaburzeń depresyjnych lub zaburzeń życia seksualnego mających cechy rozstroju zdrowia ujawni się dopiero po upływie 20 lat od dnia popełnienia przestępstwa, poszkodowany będzie mógł dochodzić jej naprawienia,
- d. Sytuację pokrzywdzonego przestępstwem, który chciałby dochodzić naprawienia szkody po długim czasie po zaistnieniu przestępstwa, poprawia dodatkowo możliwość ustalenia odpowiedzialności cywilnej pozwanego na przyszłość (art. 189 *Kodeksu postępowania cywilnego*).
- e. Jeżeli poszkodowany wnieśnie powództwo o zapłatę już po upływie terminu przedawnienia roszczenia, sąd rozważy możliwość oddalenia powództwa z uwagi na przedawnienie dochodzonego roszczenia tylko na zgłoszony we właściwym czasie zarzut pozwanego.
- f. Zakończenie prowadzonego przez Państwową Komisję postępowania wyjaśniającego i prawomocny wpis do Rejestru Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym potwierdza zaistnienie czynu przeciwko wolności seksualnej osoby małoletniej i okoliczności jego popełnienia.
- g. Jeśli przeprowadzone w toku postępowania wyjaśniającego dowody zostaną wykorzystane w postępowaniu cywilnym o zapłatę, ułatwią wykazanie przez poszkodowanego przesłanek odpowiedzialności pozwanego sprawcy przestępstwa.
- h. Ma to szczególnie istotne znaczenie w przypadku postępowań prowadzonych po długim czasie od popełnienia przestępstwa, typowych dla szkód wynikłych z pokrzywdzenia przestępstwem w dzieciństwie (gdy organ procesowy umarza postępowanie karne lub odmawia wszczęcia postępowania z uwagi na przedawnienie karalności czynu).
- i. Wykazanie w postępowaniu wyjaśniającym, że poszkodowany został pokrzywdzony przestępstwem przeciwko wolności seksualnej, jest podstawą do przyjęcia przez sąd w postępowaniu cywilnym, że zgłoszona przez powoda szkoda wynika z przestępstwa.
- j. Istnieje związek prowadzonego przez Państwową Komisję postępowania wyjaśniającego z przebiegiem i celami postępowania cywilnego. Zarówno w postępowaniu wyjaśniającym, jak i w postępowaniu cywilnym o zapłatę bada się zaistnienie czynu przeciwko wolności seksualnej osoby małoletniej i ustala jego sprawcę.
- k. Państwowa Komisja w znacznie szerszym zakresie niż sąd w postępowaniu cywilnym prowadzi postępowanie dowodowe z urzędu. Ma przy tym możliwość korzystania z niedostępnych w postępowaniu cywilnym narzędzi pozostających w dyspozycji organów ścigania. Kończąca postępowanie prawomocna decyzja o wpisaniu sprawcy do Rejestru Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym potwierdza fakt zaistnienia przestępstwa i wskazuje jego sprawcę
- l. Z tego względu udział w postępowaniu wyjaśniającym może ułatwić osobie pokrzywdzonej przestępstwem uzyskanie od sprawcy przestępstwa środków koniecznych do naprawienia wyrządzonej przestępstwem szkody.

3. Opis spraw zgłoszonych do postępowań wyjaśniających

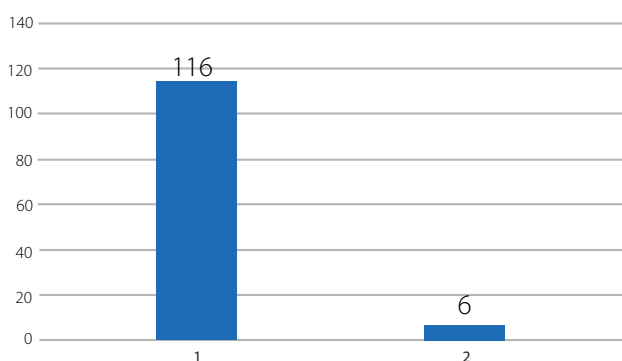
Poniższy opis opiera się na 122 sprawach, które wpłynęły do Państwowej Komisji. Niektóre sprawy dotyczyły więcej

niż jednego czynu, dlatego liczba czynów nie odpowiada liczbie spraw.

3.1. Osoby wskazane jako sprawcy i osoby wskazane jako pokrzywdzone

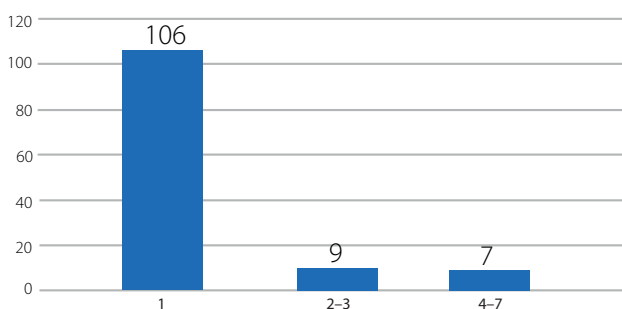
W sprawach postępowań wyjaśniających najczęściej jest jeden małoletni pokrzywdzony, niemniej jednak występują sprawy, w których osób wskazanych jako pokrzywdzone jest kilka.

LICZBA SPRAW Z UWZGLĘDNIENIEM LICZBY OSÓB WSKAZANYCH JAKO SPRAWCY

Wykres 7. Liczba spraw z uwzględnieniem liczby osób wskazanych jako sprawcy

LICZBA SPRAW Z UWZGLĘDNIENIEM LICZBY OSÓB WSKAZANYCH JAKO POKRZYWDZONE

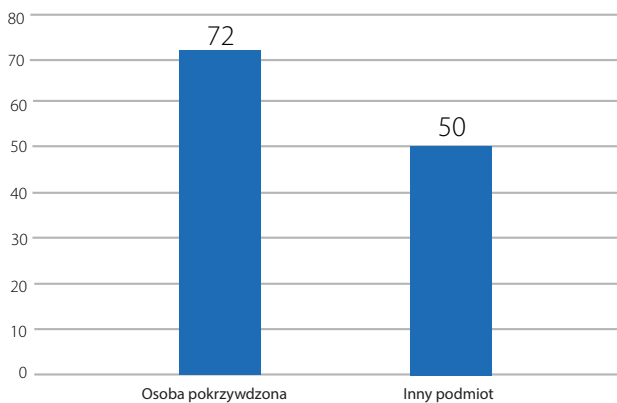

Wykres 8. Liczba spraw z uwzględnieniem liczby osób wskazanych jako pokrzywdzone

3.2. Podmioty zawiadamiające i podmiot zawiadamiany

W 122 przypadkach, które trafiły do Państwowej Komisji, osobami zawiadamiającymi relatywnie najczęściej były osoby pokrzywdzone. Wśród innych podmiotów znajdowały się nie tylko osoby spokrewnione z pokrzywdzonym, ale także instytucje i osoby duchowne.

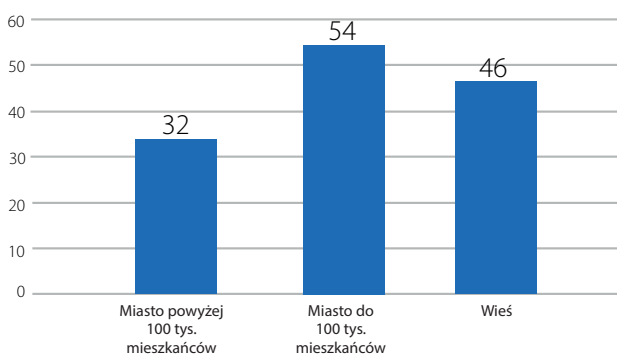
LICZBA SPRAW Z UWZGLĘDNIENIEM PODMIOTÓW SKŁADAJĄCYCH ZAWIADOMIENIE O PRZESTĘPSTWIE

Wykres 9. Liczba spraw z uwzględnieniem podmiotów składających zawiadomienie o przestępstwie

3.3. Miejsce popełnienia czynu

MIEJSCOWOŚĆ POPEŁNIENIA CZYNU Z UWZGLĘDNIENIEM LICZBY MIESZKAŃCÓW

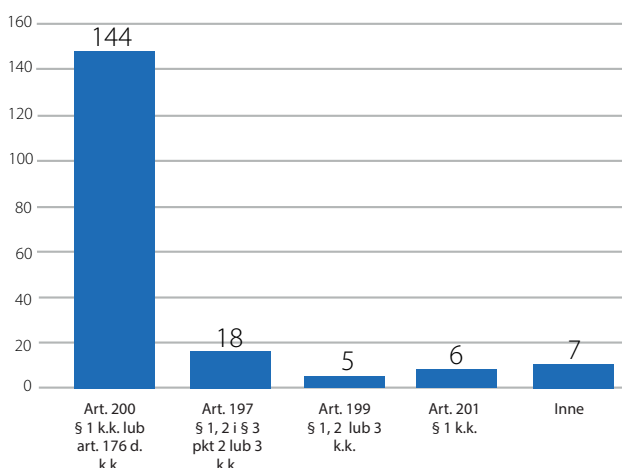
Wykres 10. Miejscowość popełnienia czynu z uwzględnieniem liczby mieszkańców

Ze 122 spraw zgłoszonych Państwowej Komisji wynika, że relatywnie najczęściej wskazywanymi miejscami popełnienia czynu były obszary wiejskie i miasta do 100 tys. mieszkańców.

3.4. Kwalifikacja prawna czynów

W popełnionych w przeszłości sprawach przedawnionych, które trafiły do Państwowej Komisji (122 sprawy), czyny w ramach postępowań karnych były zakwalifikowane relatywnie najczęściej z art. 200 §1 k.k. lub art. 176 k.k. z 1969 r. (d.k.k.). W grupie „inne” znajdują się kwalifikacje prawne z art. 198 k.k., art. 203 *Rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 11 lipca 1932 r. Kodeks karny*, art. 169 d.k.k., art. 170 d.k.k. W części spraw jeden czyn zakwalifikowano z dwóch lub więcej przepisów kodeksu karnego, np. z art. 199 § 2 k.k. oraz art. 200 § 1 k.k.

KWALIFIKACJA PRAWNA CZYNÓW

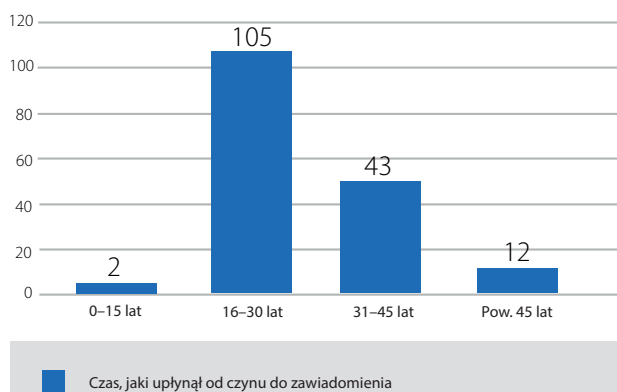

Wykres 11. Kwalifikacja prawna czynów

3.5. Czas popełnienia czynów i zawiadomienie o nich

W 122 sprawach zgłoszonych do Państwowej Komisji relatywnie najczęściej zdarzenie miało miejsce w okresie obowiązywania *Kodeksu karnego* z 1969 r. W przypadku 5 spraw czyn miał miejsce pod rządami *Kodeksu karnego* z 1932 r.

CZAS, JAKI UPŁYNAŁ OD CZYNU DO ZAWIADOMIENIA

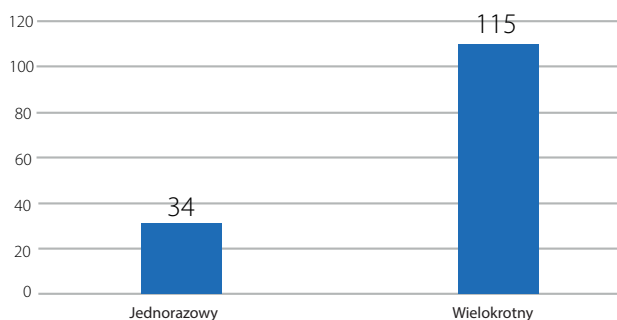

Wykres 12. Czas, jaki upłynął od czynu do zawiadomienia

W zdecydowanej większości analizowanych spraw od czynu do zawiadomienia organów ścigania lub Państwowej Komisji upłynęło ponad 15 lat. Najwcześniej zawiadomienie o czynie złożono po upływie ponad 12 lat od jego popełnienia, najpóźniej – po upływie niespełna 59 lat.

3.6. Powtarzalność czynów

CHARAKTER CZYNÓW W KONTEKŚCIE ICH POWTARZALNOŚCI

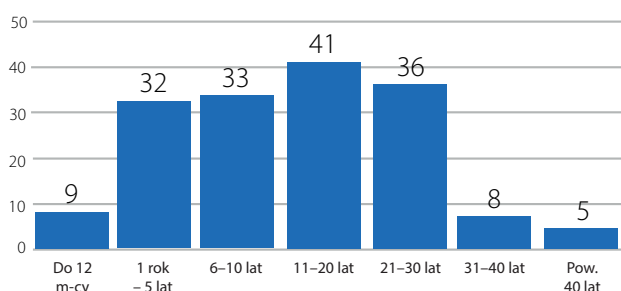
Wykres 13. Charakter czynów w kontekście ich powtarzalności

W analizowanych przez Państwową Komisję 122 sprawach, relatywnie najwięcej czynów miało charakter wielokrotny, tj. rozłożony w czasie.

3.7. Przedawnienie karalności czynów

Spośród 122 spraw najkrótszy okres czasu, jaki upłynął od przedawnienia karalności czynu do daty zawiadomienia o przestępstwie, wyniósł 12 dni, a najdłuższy niemal 49 lat. W jednej sprawie doszło do przedawnienia karalności czynu podczas trwania sprawy karnej.

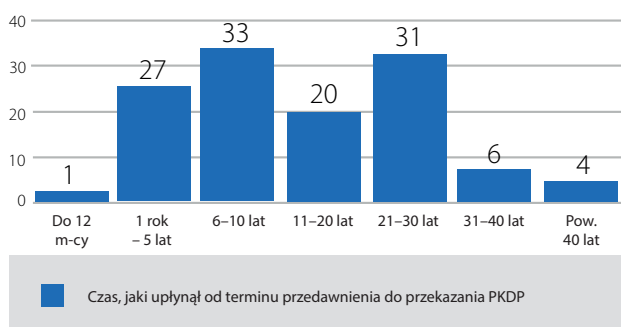
CZAS POMIĘDZY DATĄ PRZEDAWNIEŃA KARALNOŚCI CZYNU A DATĄ ZAWIADOMIENIA O PRZESTĘPSTWIE

Wykres 14. Czas pomiędzy datą przedawnienia karalności czynu a datą zawiadomienia o przestępstwie

Sądy i prokuratury są zobowiązane do przekazywania spraw, w których nastąpiło przedawnienie karalności od momentu wejścia w życie Ustawy (wrzesień 2019 r.), przy czym faktyczna możliwość przekazywania tych spraw pojawiła się w listopadzie 2020 r. Od tego momentu zaledwie jedna sprawa została przekazana Państwowej Komisji w okresie krótszym niż rok od upływu daty przedawnienia. Najdłuższy czas, jaki upłynął od daty przedawnienia karalności do przekazania sprawy do Państwowej Komisji, wynosi 49 lat.

CZAS PRZEKAZANIA SPRAWY PRZEZ SĄD LUB PROKURATURĘ DO PAŃSTWOWEJ KOMISJI PO UPŁYWIE TERMINU PRZEDAWNIEŃA

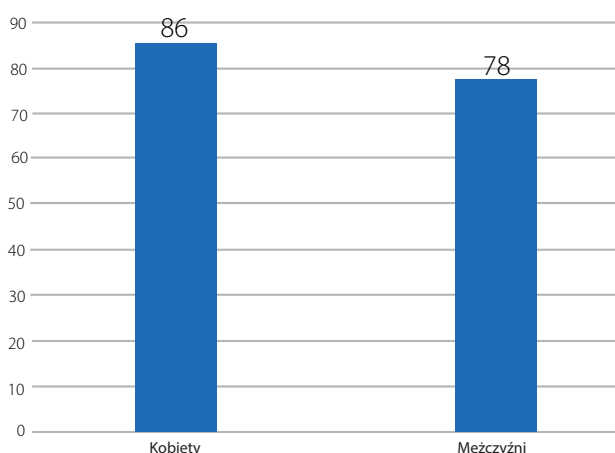
Wykres 15. Czas przekazania sprawy do Państwowej Komisji po upływie terminu przedawnienia

3.8. Charakterystyka pokrzywdzonych

3.8.1. Płeć

W 122 sprawach, które wpłynęły do Państwowej Komisji, osobami pokrzywdzonymi są zarówno kobiety, jak i mężczyźni, przy czym relatywnie więcej spraw dotyczy kobiet.

PŁEĆ POKRZYWDZONEGO

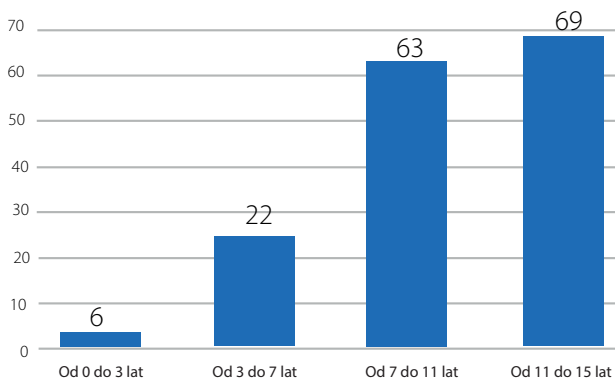

Wykres 16. Płeć pokrzywdzonego

3.8.2. Wiek pokrzywdzonego w chwili czynu

Na wykresie uwzględniono wiek pokrzywdzonych w sytuacjach, gdy sprawca dopuszczał się czynów przestępnych w dłuższym czasie. W czterech sprawach brak było precyzyjnych informacji o wieku pokrzywdzonego.

WIEK POKRZYWDZONEGO W CHWILI CZYNU

Wykres 17. Wiek pokrzywdzonego w chwili czynu

3.8.3. Aktualny wiek pokrzywdzonego

Najmłodsze osoby z pokrzywdzonych mają obecnie 28 lat, najstarszy pokrzywdzony ma 73 lata. Dwie osoby pokrzywdzone nie żyją, w pozostałych sprawach nie udało się ustalić obecnego wieku pokrzywdzonego.

3.8.4. Czas, jaki upłynął od uzyskania pełnoletności przez pokrzywdzonego do zawiadomienia o czynie

W opisywanych sprawach ustalono, że w większości czas, jaki upłynął od uzyskania pełnoletności do zawiadomienia o czynie, wynosił od 10 do 20 lat. W 18 sprawach nie można było z całą pewnością ustalić daty uzyskania pełnoletności, a tym samym ustalić rzeczzonego okresu.

3.9. Charakterystyka osób wskazanych jako sprawcy

3.9.1. Płeć

Niemal wszyscy sprawcy to mężczyźni. Tylko dwie kobiety zostały wskazane jako sprawcy. W dwóch przypadkach nie było możliwe ustalenie płci sprawcy z uwagi na brak danych w tym zakresie.

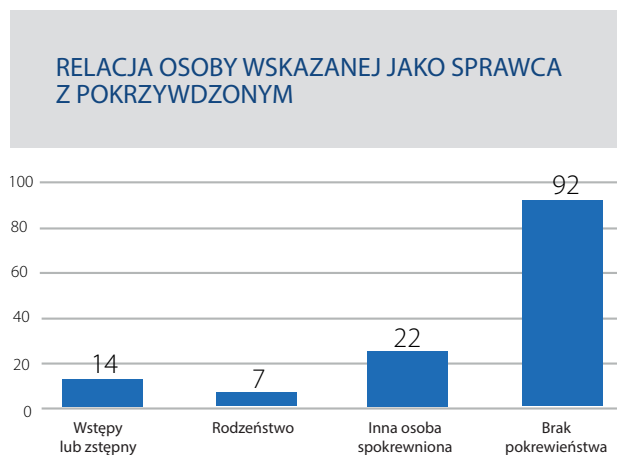
3.9.2. Wiek w chwili czynu – ze wskazaniem, czy sprawca był osobą pełnoletnią

Zdecydowana większość osób wskazanych jako sprawcy wykorzystania seksualnego małoletniego poniżej 15 roku

życia to osoby pełnoletnie. W kilkunastu sprawach nie było możliwe ustalenie pełnoletności ze względu na brak informacji o dacie urodzenia.

3.9.3. Relacja osoby wskazanej jako sprawca z pokrzywdzonym (postępowania wyjaśniające)

W zdecydowanej większości spraw osobami wskazanymi jako sprawcy były osoby obce. Pozostała grupa to rodzeństwo, wstępni bądź zstępni lub inne osoby spokrewnione (np. ojczym, stryj, wujek, kuzyn). W kilkunastu sprawach brak było danych umożliwiających określenie stopnia pokrewieństwa.

Wykres 18. Relacja osoby wskazanej jako sprawca z pokrzywdzonym

7.

REALIZACJA REKOMENDACJI PAŃSTWOWEJ KOMISJI

Poniżej zaprezentowano działania Państwowej Komisji zmierzające do realizacji rekomendacji Państwowej Komisji, przedstawionych w *Pierwszym Raporcie* w lipcu

2021 r. Mowa tutaj o wybranych rekomendacjach z czterech obszarów działań, w których konieczne są zmiany.

1. Rekomendacje dotyczące jakości opieki specjalistycznej

1.2. Stworzenie oraz sfinansowanie szybkiej ścieżki interwencyjnej zapewniającej priorytetowy dostęp do opieki psychologicznej dla dzieci, co do których wystąpiło podejrzenie wykorzystania seksualnego

Czas, w którym dziecko ujawnia fakt wykorzystania seksualnego, jest okresem szczególnej wrażliwości. Brak właściwego wsparcia w tym czasie może skutkować wtórnym zranieniem, powstaniem trudnych, nieodwracalnych zmian w psychice dziecka oraz zwiększać ryzyko wycofania wcześniej ujawnionych informacji mimo ich prawdziwości. Sprzyja to unikaniu przez sprawców odpowiedzialności karnej.

1.2.1. Działania podjęte przez Państwową Komisję w ramach realizacji rekomendacji

1.2.1.1. Interwencja w sprawie odchodzenia specjalistów psychiatrii dziecięcej z publicznej służby zdrowia

Państwowa Komisja wystąpiła z zapytaniem do Ministerstwa Zdrowia w sprawie planowanych przez nie działań mających na celu usprawnienie systemu opieki zdrowotnej dla pokrzywdzonych przestępstwem wykorzystania

seksualnego. Pismo powstało jako reakcja na informację o rezygnacji z pracy lekarzy oraz terapeutów z Kliniki Psychiatrii Dzieci i Młodzieży Instytutu Psychiatrii i Neurologii w Warszawie. Zawierało zapytanie o możliwość utworzenia szybkiej ścieżki interwencyjnej dla dzieci, co do których wystąpiło podejrzenie wykorzystania seksualnego. W odpowiedzi na zapytanie Państwowej Komisji Ministerstwo Zdrowia przekazało informację o wdrażanej obecnie reformie systemu opieki psychiatrycznej i psychoterapeutycznej dzieci i młodzieży, która w opinii Ministerstwa powinna z czasem przynieść poprawę sytuacji w tej dziedzinie.

1.2.1.2. Interwencja w zakresie obniżonych stawek za pomoc psychologiczną

Państwowa Komisja stoi na stanowisku, że prawidłowa opieka może być zapewniona jedynie przez dobrą organizację oraz odpowiednie finansowanie specjalistów. Jednym z działań podjętych przez Państwową Komisję w celu zmiany sytuacji dostępności specjalistów było rozpoczęcie cyklu spotkań z grupami eksperckimi, by wypracować najlepsze sposoby/modele zapewnienia odpowiedniej opieki terapeutycznej dzieciom pokrzywdzonym wykorzystaniem seksualnym.

Państwowa Komisja stale analizuje dostępność wszelkich form pomocy udzielanej osobom poszkodowanym. Zdecydowanie sprzeciwia się także zaniżaniu wycen świadczeń zdrowotnych udzielanych przez psychiatrów i psychologów. Mając na względzie powyżej przedstawione problemy, Państwowa Komisja zwróciła uwagę na potrzebę wypracowania wspólnego stanowiska i zaprosiła do dialogu przedstawicieli środowiska specjalistów zdrowia psychicznego:

1.3. Uzupełnienie podstawy programowej Ministerstwa Edukacji i Nauki o tematykę profilaktyki wykorzystania seksualnego

Należy zapewnić dzieciom i młodzieży dostęp do rzetelnych oraz dostosowanych do ich wieku materiałów dotyczących ochrony przed przemocą oraz wykorzystaniem seksualnym – zarówno w świecie realnym, jak i wirtualnym. Małoletni powinni mieć świadomość zagrożeń, wiedzieć, jak je rozpoznawać, jak unikać i jak zachować się w sytuacji istniejącego już zagrożenia.

1.3.1. Działania podjęte przez Państwową Komisję w ramach realizacji rekomendacji

1.3.1.1. Uzupełnienie podstawy programowej

W ocenie Państwowej Komisji dobrym krokiem w kierunku ochrony małoletnich jest uwzględnienie w treściach programowych elementów profilaktyki wykorzystania seksualnego.

1.3.1.2. Współpraca z Ministerstwem Edukacji i Nauki w ramach grupy roboczej

Aktualnie trwają systematyczne spotkania grupy roboczej złożonej z przedstawicieli Ministerstwa Edukacji i Nauki oraz Państwowej Komisji. Program wychowawczo-profilaktyczny powinien opierać się na potrzebach rozwojowych uczniów, z uwzględnieniem czynników chroniących i czynników ryzyka.

1.3.1.3. Prace nad przygotowywaniem działań skierowanych do rad pedagogicznych i rad rodziców placówek oświatowych

W ramach współpracy zorganizowano szereg spotkań roboczych z przedstawicielami Ministerstwa (Departament Wychowania i Edukacji Włączającej) oraz jednostki podległej urzędowi – Ośrodka Rozwoju Edukacji. Współpraca koncentruje się obecnie na przygotowaniu i wdrożeniu szkoleń kaskadowych dla wizytatorów, kuratorów i pracowników ośrodków doskonalenia zawodowego dla nauczycieli. Jej efektem jest także kampania *Bezpieczne wakacje*, która ma na celu systematyczne i regularne edukowanie w zakresie tych zagrożeń, które nasilają się w okresie wakacyjnym.

1.3.1.4. Edukacja studentów przygotowujących się do zawodów związanych z pracą z dziećmi

Państwowa Komisja, mając na uwadze dobro dzieci oraz konieczność pochylenia się nad problemem wykorzystywania seksualnego małoletnich, zaproponowała m.in. współpracę Polskiej Komisji Akredytacyjnej. Pierwszy etap wspólnych działań dotyczyć będzie kwestii ujęcia w programie studiów wyższych zagadnień dotyczących: problematyki seksualności, przemocy seksualnej wobec małoletnich oraz profilaktyki wykorzystania seksualnego.

1.3.1.5. Projekt Edukacja dla wszystkich

Państwowa Komisja przeanalizowała projekt Ministerstwa Edukacji i Nauki pod nazwą *Edukacja dla wszystkich – ramy rozwiązań legislacyjno-organizacyjnych na rzecz wysokiej jakości kształcenia włączającego dla wszystkich osób uczących się* i przedstawiła swoje uwagi. Państwowa Komisja doceniła próbę wzmocnienia systemu pomocy dzieciom za pomocą centrów dziecka i rodziny, podkreśliła jednak swoje obawy dotyczące możliwości wydłużenia czasu oczekiwania na uzyskanie świadczeń i niezbędnej pomocy przez dzieci i rodziny po doświadczaniu wykorzystania seksualnego.

2. Rekomendacje dotyczące działań profilaktycznych

2.2. Włączenie potencjalnych sprawców przestępstw seksualnych do kategorii adresatów działań profilaktycznych

Badania aktowe wskazały, że znaczna część skazanych sprawców dopuszczała się w przeszłości łamania norm społecznych. Może to wskazywać na prawdopodobieństwo kształtowania się nieprawidłowej osobowości, co stanowi czynnik ryzyka popełnienia przestępstwa na tle seksualnym. Jednym z ważnych celów profilaktyki wykorzystania seksualnego powinno być podjęcie działań, które pomogą powstrzymać w przyszłości potencjalnych sprawców przed skrzywdzeniem dziecka.

2.2.1. Działania podjęte przez Państwową Komisję w ramach realizacji rekomendacji

Państwowa Komisja nawiązała współpracę z młodzieżowymi ośrodkami wychowawczymi (MOW) i młodzieżowymi ośrodkami socjoterapeutycznymi (MOS). W ramach tej współpracy Państwowa Komisja uczestniczyła w XII Zjeździe Kadry Zarządzającej Ośrodków Wychowawczych. Słuchaczom zaprezentowano wyniki prac badawczych Państwowej Komisji oraz jej uprawnienia. Podczas Zjazdu kadra zarządzająca placówkami przekazała

informacje dotyczące pracy z młodzieżą, która ma za sobą doświadczenia wykorzystania seksualnego. Wśród podopiecznych placówek wychowawczych są zarówno pokrzywdzeni, jak i sprawcy, a także wymagający szczególnych oddziaływań – ci, którzy byli w obu rolach, tj. sprawcy i pokrzywdzonego. Uczestnicy debaty wskazywali przedstawicielom Państwowej Komisji, jak wielka jest potrzeba dostępu do szkoleń dotyczących profilaktyki i interwencji w sytuacjach związanych z ryzykiem lub wystąpieniem wykorzystania seksualnego. Wskazano również na znacznie utrudniony dostęp do specjalistycznej opieki, której potrzebuje młodzież przebywająca w placówkach resocjalizacyjnych.

Istotne dla pogłębienia wiedzy na temat skali zjawiska przemocy seksualnej wśród wychowanków MOW było przygotowanie przez Państwową Komisję oraz przekazanie dyrektorom placówek ankiety dotyczącej trudności w pracy z wychowankami i sposobu reagowania kadry na te trudności. Pytania zawarte w kwestionariuszu dotyczyły również metod zapobiegania wykorzystaniu seksualnemu, programów pracy i oceny ich skuteczności, była też możliwość przedstawienia rekomendacji dobrych praktyk stosowanych w danych placówkach.

3. Rekomendacje dotyczące oddziaływań w stosunku do sprawców

3.1. Wprowadzenie oddziaływań terapeutycznych do opieki postpenitencjarnej dla opuszczających zakłady karne osób uprzednio skazanych za przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności wobec małoletniego poniżej lat 15

Aktualne wsparcie postpenitencjarne skierowane do osób opuszczających zakłady karne i oddziały psychiatrycznej sądowej, u których uprzednio rozpoznano zaburzenia rozwoju psychoseksualnego lub zaburzenia preferencji seksualnych, nie jest wystarczające. Systematyczne wsparcie resocjalizacyjno-terapeutyczne przyczynić się może do zmniejszenia ryzyka ponownego popełnienia przestępstwa.

3.1.1. Działania podjęte przez Państwową Komisję w ramach realizacji rekomendacji

Państwowa Komisja podejmuje działania, których celem jest stworzenie realnych możliwości skorzystania przez wskazane w rekomendacji osoby z pomocy postpenitencjarnej oferowanej przez ośrodki psychiatrycznej środowiskowej. Obecnie (poza nielicznymi wyjątkami) brak jest podobnych placówek. Nie ma kompleksowej propozycji działań prewencyjnych, które przeznaczone byłyby dla tej grupy. Państwowa Komisja, dążąc do zmiany opisanej sytuacji, rozpoczęła ścisłą współpracę zarówno ze środowiskami psychologów i psychoterapeutów, jak i psychiatrów oraz seksuologów. Temat konieczności rozwoju

środowiskowych form wsparcia w zakresie psychiatrii sądowej poruszany był w trakcie spotkań z konsultantami krajowymi w dziedzinie psychiatrii, psychiatrii dzieci i młodzieży, a także seksuologii oraz podczas rozmów ze związkami i samorządami zawodowymi skupiającymi ww.

specjalistów. Temat ten podniesiony był także przy okazji dwóch interwencji, które Państwowa Komisja podjęła w związku z sytuacją, jaka zaistniała na terenie Krajowego Ośrodka Zapobiegania Zachowaniom Dyssocjalnym w Gostyninie.

4. Rekomendacje dotyczące zmian proceduralnych

4.1. Nadanie priorytetowego charakteru sprawom karnym dotyczącym przemocy seksualnej wobec dzieci

Postępowanie karne w sprawach dotyczących przemocy seksualnej wobec dzieci powinno mieć charakter priorytetowy zarówno na etapie postępowania przygotowawczego, jak i sądowego (analogicznie do spraw, w których stosowane jest tymczasowe aresztowanie).

4.1.1. Działania podjęte przez Państwową Komisję w ramach realizacji rekomendacji

W celu realizacji rekomendacji Państwowa Komisja zwróciła się do Ministra Sprawiedliwości i Prokuratora Generalnego o zmianę wewnętrznych regulacji prawnych dotyczących funkcjonowania prokuratury i sądów

powszechnych. Państwowa Komisja wskazała również na potrzebę dodatkowego zabezpieczenia dzieci pokrzywdzonych przestępstwem wykorzystania seksualnego – także w obszarze prawa do prywatności oraz ochrony przed stygmatyzacją społeczną i jej dalszymi negatywnymi skutkami. Dodatkowo w wystąpieniu tym Państwowa Komisja zarekomendowała wyznaczenie – na poziomie prokuratur okręgowych – prokuratorów (koordynatorów) sprawujących nadzór nad postępowaniami w tych sprawach.

W odpowiedzi na powyższe wystąpienie Ministerstwo Sprawiedliwości w dwóch pismach poinformowało, że podnoszone przez Państwową Komisję kwestie pozostają w sferze zainteresowania resortu. Akceptację uzyskała także propozycja wyznaczenia prokuratorów koordynatorów.

8.

PODSUMOWANIE

W *Drugim Raporcie* dotyczącym kolejnego roku pracy Państwowa Komisja opisała zarówno podejmowane działania, jak i efekty swojej pracy. Zwrócono uwagę m.in. na działania dotyczące spraw indywidualnych prowadzonych przez prokuratury oraz sądy. W tym miejscu kluczowa jest nie tylko praktyka monitorowania podobnych spraw przez Państwową Komisję, ale także konkretne skutki tego typu aktywności. Ukazano również aktywność: badawczą, edukacyjną i prewencyjną, której celem jest wypracowanie trwałych, pozytywnych zmian społecznych dotyczących ochrony praw dziecka przed przemocą seksualną.

Państwowa Komisja, podejmując kolejne badania, zamierza analizować dostrzegane niepokojące zjawiska. Swoją codzienną aktywnością będzie nadal wspierać osoby skrzywdzone, których sprawy prowadzone są przez prokuratury bądź też rozstrzygane przez sądy powszechne. Ponadto Państwowa Komisja zamierza w dalszym ciągu regularnie informować opinię publiczną o: realizowanych rekomendacjach, prowadzonych przez siebie działaniach i inicjatywach mających na celu wdrożenie trwałych zmian, których celem będzie skuteczniejsza ochrona małoletnich. Rozpowszechnianie wiedzy oraz uwrażliwianie społeczeństwa na krzywdę dzieci stanowi kluczowy element walki z przestępstwami na tle seksualnym.

PAŃSTWOWA KOMISJA
do spraw wyjaśniania przypadków
czynności skierowanych przeciwko
wolności seksualnej i obyczajności
wobec małoletniego poniżej lat 15

PAŃSTWOWA KOMISJA
ul. Twarda 18, 00-105 Warszawa
tel. 22 699 60 52
fax 22 699 60 48

www.pkdp.gov.pl
zgloszenie@pkdp.gov.pl (dla zgłaszających)
komisja@pkdp.gov.pl
media@pkdp.gov.pl (dla mediów)